

Slovenski Pravniki

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

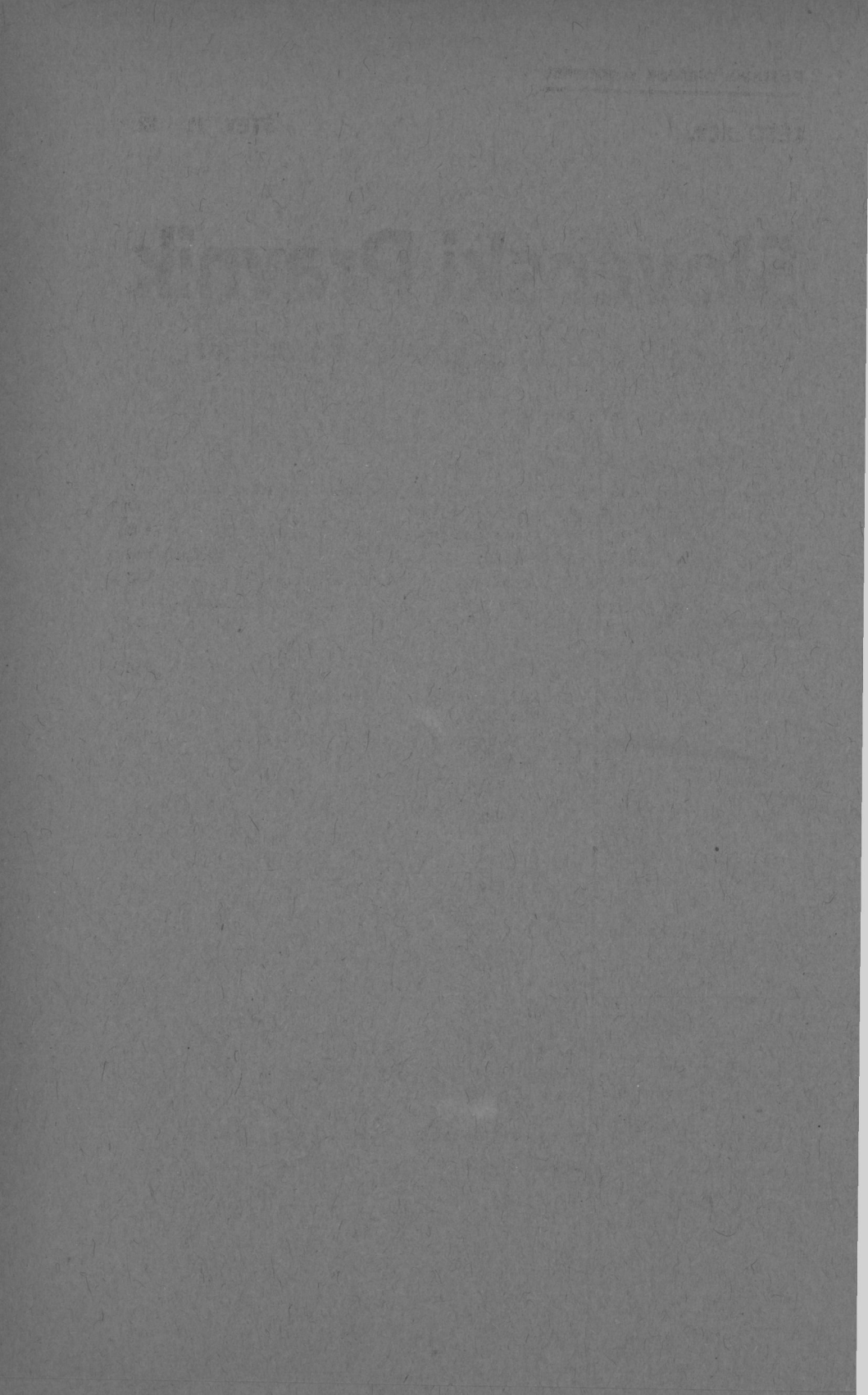
1. DR. PAJNIČ EDVARD: Kako vplivajo dogodki v osebi stranke na kazenski postopek o pravnem leku	297
2. BORIS FURLAN: Izvršljivost italijanskih sodb v Jugoslaviji	308
3. DR. JOSO JURKOVIČ: Ustava, temeljne pravice, demokracija	319
4. DR. VORŠIČ JOSIP: Kumulativne prioritete dividende	333
5. DR. R. SAJOVIC: Četrty kongres jugoslovenskih pravnikov v Skoplju	338
6. Književna poročila	341
7. Razne vesti	350
PRILOGI: Odločbe stola sedmorice v civilnih stvareh II (šte. 270—280). — <i>prila 8</i>	
Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvareh II (šte. 196—203). — <i>prila 5</i>	

V LJUBLJANI 1931

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic
Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLV.

Ljubljana, 1931.

Št. 11.—12.

Kako vplivajo dogodki v osebi stranke na kazenski postopek o pravnem leku.

Dr. Pajnič Edvard.

Razločevati je treba med dogodki v osebi stranke, preden je priglasi pravni lek in po tem, ko je priglasi, pa preden je odločeno o njem. Dalje bodi poudarjeno, da se taki dogodki utegnejo pripetiti povsem naključno ali pa nastopijo po krivdi in celo po volji strank. Strankam prištevamo vsako osebo, ki je po zakonu upravičena, da uporabi pravni lek zoper prvosodno odločbo v kazenskem postopanju, predvsem govorimo tukaj o obdolžencu, zasebnem udeležencu in tožilcu (zasebnem tožilcu in zasebnem udeležencu kot tožilcu).

1. Najvažnejši naključni dogodek, ki utegne vplivati na potek kazenskega postopanja vobče in še posebej na prigrasitev pravnih lekov in na odločitve o njih, je pač smrt za pravni lek upravičene osebe.¹

Naš kazenski postopnik ne določa, kaj je ukreniti ali kaj ob sebi nastopi, čim obdolženec med kazenskim postopanjem umrje.² Ker sta pokrenitev ter nadaljevanje kazenskega postopka mogoča zgolj zoper določno fizično osebo kot obdolženca³, izvira že iz tega, da z obdolženčev smrtjo prestane vsak kazenski pregon in sicer tako kakor da ga sploh ni bilo. Zadošča, da se uradoma ugotovi obdolženčeva smrt na podlagi zanesljivih dokazov; morebitna rešitev sodišča o tem ima zgolj deklarativen pomen. Zato jo ni zamenjavati ali istovetiti z usta-

¹ Prim. o tem vprašanju zlasti članke: Glaser: »Der Einfluss des Todes auf schwebende Rechtsmittel« Ger. Z. 1881 str. 102; Amschl, Anw. des Strafverfahrens III. str. 95; Dr. Lohsing: »Tod der Prozessparteien in seiner Bedeutung für das Strafverfahren«, Jur. Bl. 1911. str. 277 in 292.

² §§ 224 in 527 avstr. k. z.

³ §§ 97, 98, 361, 364 odst. I. k. p.

vitveno naredbo; moči bi jo bilo pobijati zgolj glede dotrditve obdolženčeve smrti. Če umre obdolženec med pripravljanim postopanjem, ko je v teku postopek radi vložene pritožbe zoper kakšno odločbo preiskovalnega sodnika ali okrožnega sodišča, seveda ne pride do rešitve pritožbe obdolženca ali tožilca, pri tem so pa izvzete druge pritožbe, ki se postopka samega prav nič ne tičejo.⁴ Prav to velja o morda vložnem ugovoru zoper obtožnico, ki itak vsled obdolženčeve smrti ne more postati pravnomočna. Zamrlemu obdolžencu bliže stoječe osebe (§ 324 odst. IV. k. p.) ne smejo po §§ 362, 363 k. p. niti zaprositi za obnovo postopanja v obdolženčevo korist, ker za to ni zakonitih pogojev, med katerimi je glavni, da gre za sodbo, dasi jim je morda mnogo do tega, da bi se opral čim bolj temeljito obdolženčev spomin, ki ga zatemnjuje že samo dejstvo, da je zoper njega obtožnica vložena. Stvar je prav slična, če umre obtožena oseba po pravnomočni obtožbi pred glavno razpravo ali celo med njo, toda pred izrečeno sodbo. Samo ob sebi je umevno, da je tožilcu onemogočeno v teh primerih v škodo zamrlega obdolženca predlagati obnovo kazenskega postopanja (§ 361 odst. I. k. p.), saj obnova slične vrste v škodo obsojenemu tudi pozneje po pravnomočni obsodbi ni mogoča, če je obdolženec med tem umrl (§ 364 k. p.).

Če pa umre obtožena oseba po izrečeni sodbi, preden poteče rok za vložitev pravnega leka zoper sodbo, izgubi sodba takoj in za zmeraj tisti pomen, ki ga ji daje njena pravnomočnost, mišljena v § 412 odst. I. k. p. Zlasti ni več moči izvršiti sodbe, s katero je bil obtoženi proglašen za krivega (§§ 412, 414, 303 in 310 odst. III. k. p., 44 odst. IV. k. z.)⁵ Navzlic temu utegne biti svojcem zamrlega obdolženca na tem, da bi bila sodba, ki ga je proglasila za krivega, spremenjena v nekakšno nasprotje. Menimo, da je v § 324. odst. IV. k. p. navedenim osebam tu mogoče doseči ob siceršnih zakonitih pogojih obnovo kazenskega postopanja v obdolženčevo korist (§§ 362, 363 k. p.)⁶, ko postane taka sodba vendarle toliko pravnomočna, ker jo ni več moči pobijati z rednim pravnim lekom. Nikakor pa niso gori omenjene osebe upravičene, da bi se poprijele v korist zamrlemu obdolžencu rednega pravnega leka zoper sodbo. Na to kaže že sama določba § 324 odst.

⁴ N. pr. izvedencev ali prič §§ 186., 163., 164., 323. k. p.

⁵ Prim. avst. min. naredbo z dne 3. aprila 1859 drž. zak. št. 52 k § 241 avstr. k. z.

⁶ Glej temu nasproti § 364. odst. I. zad. stav. k. p.

IV. k. p., ki sloni na pogoju, da je obdolženec živ, če tudi mogoče odsoten ali neznanega bivališča. Sodba, s katero je bil obdolženec za krivega spoznan, stopi v moč v izreku glede krivde in kazni, če izjavi obdolženec po nje priobčenoju, da hoče kazen brezpogojno nastopiti, a si izrečno ali tihoma pridrži pravico, da priglasil priziv glede izreka o zasebni odškodnini (§§ 332. odst. III., 392. št. 3 k. p.) ali o stroških kazenskega postopanja (§§ 332. odst. IV., 392. odst. I. št. 3 in odst. II. k. p.). Kakor hitro pred potekom roka za priglasitev pravnega leka zoper sodbo obdolženec v tem primeru umre, smejo njegovi dediči («nasledniki») v teh smereh priglasiti priziv, kar je povzeti glede izreka o zasebni odškodnini neposredno iz določbe § 332. odst. III. k. p., a kaže prav to glede izreka o stroških kazenskega postopanja (njih količine in izterljivosti) določba § 310. odst. III. k. p., po kateri obremenjuje dolžnost za plačila stroškov, ko je sodba pravnomočna in je nastopila smrt obsojene osebe, njene dediče, kolikor so res dedovali za njo.⁷

Če se je obdolženec ali kdo drugi v njegovo korist, ali pa tudi če se je nasprotna stranka v njegovo škodo (n. pr. tožilec) poprijela pravnega leka zoper sodbo v enem gori navedenih glavnih izrekov, zabranjuje ta okolnost umevno, da bi v obsegu priglašenega pravnega leka nastopila do odločitve o pravnem sredstvu pravnomočnost pobijane sodbe. Višje sodišče, ki zve za smrt obdolženčeve v teku postopanja o katerem koli pravnem leku, naj redoma vrne spise prvi stopnji, ne da bi odločilo o pravnem leku, kadar je dotična naredba ali rešitev in posebno še sodba izgubila glede obdolženca vsak pomen in ne more več doseči pravnomočnosti ter s tem postati izvršljiva. Utegne se pa pripetiti, da višje sodišče (apelacijsko, kasacijsko) odloči o prizivu, odnosno o reviziji zoper sodbo prvega sodišča, ne da bi bilo izvedelo za smrt obdolženčeve,

⁷ Glede dolžnosti plačanja stroškov kazenskega postopanja po smrti obdolženčevi pred nastopom pravnomočnosti sodbe pravi pač § 310 odst. III. k. p., da jih trpi državna blagajnica, a le toliko, kolikor jih ni dolžan po kazenskem postopniku plačati kdo drugi. Tu namiguje zakon na predpise po § 311 k. p. in je posebno važno vprašanje povračila stroškov obdolženčevih od strani zasebnega tožilca in zasebnega udeleženca kot tožilca (§ 311 toč. 2. k. p.). Zdi se nam skoro neumljivo, da bi utegnili obremenjevati v vsakem primeru, posebno tudi tedaj, ko zaradi smrti obdolženčeve ne postane obsodilna sodba pravnomočna (§ 311, odst. I. k. p.), stroški obdolženčeve obrambe i. t. d. zasebnega tožilca ali zasebnega udeleženca kot tožilca.

preden je odločilo. Ta odločba je po sebi pravnomočna,⁸ kar ima svoj pomen posebno tedaj, če je tudi po tej odločbi obdolženec spoznan za krivega in obsojen na kazen. Seveda ni moči nobene kazni izvršiti (§ 412, odst. II. k. p.; § 44, odst. IV. k. z.) zoper zamrlega obdolženca, a glede stroškov kazenskega postopanja (§§ 310, odst. III. k. p.) in glede priznane zasebnopravne odškodnine (§§ 332 odst. III., 392 št. 3, 303 k. p.) bi nastopila vendarle izvršljivost, ko obdržita navedena akcesorična izreka sodbe po nje pravnomočnosti svoj vpliv na obdolženčeve dediče. O taki odločbi višjega sodišča je pač mogoč še izrek po §§ 41, 357 k. p., pa tudi obnova kazenskega postopanja v korist mrtvemu obdolžencu po §§ 362, 363 k. p. ni izključena. Potemtakem je upravičen zaključek, da je po obdolženčevi smrti v teku postopanja o pravnem leku zoper sodbo v izreku glede krivde ali kazni nedopustna in protizakonita odločitev višjega sodišča, po kateri je obdolženec kriv in obsojen na kazen. Obdolženčeva smrt pa ne zabranjuje odločitve o prizivu, ki se obrača zgolj zoper izreke akcesoričnega značaja o stroških ali o zasebni odškodnini, a je sicer prvosodna sodba postala pravnomočna. Brez vsakega praktičnega pomena pa je odločitev višjega sodišča o pravnem leku zoper sodbo z njeno razveljavo in napotitvijo stvari prvostopnemu sodišču v novo razpravo, če se ta ne more izvršiti v navzočnosti obdolženca ali sploh ne odrediti zaradi njegove poprejšnje smrti.⁹ Pravytako je odločitev na višjem sodišču po odrejeni ustni razpravi o prizivu izključena, če zaradi obdolženčeve smrti ni moči njemu vročiti vabila za omenjeno razpravo (§ 402. k. p.), kar pa prav za prav ne velja za revizijo, kjer je mesto obtoženega vabljen na razpravo pri kasacijskem sodišču le njegov že postavljeni branilec (§ 347. odst. III. k. p.). Smrt obdolženca kot pritožilca po priglašnem pravnem leku zoper sodbo, a pred posebno obrazložitvijo¹⁰ onemogoči morebitno glede na vsebino priglasitve¹¹ tudi stvarno odločitev o pravnem leku. Vendar je treba tukaj opozoriti, da tudi po sebi nedopustna revizija ne zabranjuje kasacijskemu sodišču, da reši stvar po §§ 354. ali 355. k. p. v korist obtožencu. Predočiti si je treba, da utegne pokojnemu obsojenemu obdolžencu zopet dati dobro ime zgolj odločba, ki odpravi končno prvosodne ugotovitve v njegovo škodo. Menimo torej, da sme

⁸ §§ 356, 410 k. p.

⁹ §§ 215, 236, odst. I., 373, 374. k. p.

¹⁰ §§ 333, odst. II., 340, odst. I., 394, odst. IV. k. p.

¹¹ §§ 341., 345., 398. odst. I. k. p.

višje sodišče odločiti o pravnem sredstvu vsikdar v korist obdolžencu in v korist morebitnim soobdolžencem,¹² če tudi bi bil kdo od teh med tem umrl. Ta odločitev pa se more glasiti le na razveljavo prvosodne sodbe, na zavrnitev tožbe ali na oprostitev iz razlogov, ki smo jih že zgoraj imeli v mislih. Toliko glede obdolženčeve smrti in njenega vpliva na prigrasitev ali odločitev o vložnem pravnem leku.

Seveda ne prihaja v poštev smrt onega člana državnega tožilstva, ki je morda zastopal obtožbo v predmetnem kazenskem postopanju. Novi kazenskoopravni zakoni, zlasti kazenski postopnik pa zavzemajo¹³ napram prejšnjemu pravnemu stanju povsem drugačno stališče glede vpliva morebitne smrti zasebnega udeleženca, zasebnega tožilca in zasebnega udeleženca kot tožilca na tekoče kazensko postopanje. Glede pravnega naslednika zamrlega oškodovanca, ki še ni postal zasebni udeleženec, je treba gledati na to, če odškodninski zahtevek ni ugasnil že s smrtjo prvotnega upravičenca zaradi strogo osebne značaja odškodninske terjatve. Sicer pa oškodovančeva smrt ne brani, da se ne bi njegov pravni naslednik pridružil kazenskemu postopanju (§ 295. odst. IV. in V. k. p.), če tudi prvonavedeni tega še ni storil. Če se je pa to zgodilo, a umre poslej zasebni udeleženec, smejo njegovi dediči stopiti na njegovo mesto vsak čas in jim ni treba s posebno izjavo do početka glavne razprave po § 295. odst. IV. k. p. pridruževati se kazenskemu postopanju. Sploh pa odloči sodišče o pravilno stavljenem zasebnopravnem zahtevku pri glavni razpravi odsotnega ali tudi poslej zamrlega zasebnega udeleženca, dasi ne dojde več sodišču nobena na to mereča izjava morebitnih naslednikov. Pravtako pa tudi višje sodišče odloči glede na pobijani sodbeni izrek o zasebnopravnih zahtevkih (§§ 332. odst. III. in 394. odst. I. k. p.), če tudi zve za smrt zasebnega udeleženca, ko teče postopanje o dotičnem pravnem leku. Mogoča je tudi smrt zasebnega udeleženca v roku, odprtem njemu za vložitev priziva zoper sodbeni izrek o zasebnopravnih zahtevkih (§ 394. odst. I. z. stav. k. p.). Do zahtevka upravičeni pravni naslednik zamrlega zasebnega udeleženca sme nastopiti kot pritožilec, pa se rok za vložitev priziva nikakor ne podaljša radi tega.

Pri smrti zasebnega tožilca ali zasebnega udeleženca kot tožilca so naslednikom (§§ 87. k. z., 51. odst. IV., 295. odst. V. k. p.) stavljene časovne meje

¹² §§ 346. odst. II., 352. odst. II., 398. odst. IV., 408. odst. II. k. p.

¹³ §§ 87. k. z., 51. odst. IV., 295. odst. V. k. p.

za njih vstop v kazensko postopanje odnosno za nadaljevanje ne le po pravkar navedenih določbah, temveč med pripravljalnim postopanjem tudi po pravilih §§ 95. odst. IV., 109. odst. III. k. p., a pozneje (če nastopi smrt gori navedenih tožilcev po izrečeni sodbi na prvi stopnji in če hočejo nasledniki pobijati sodbo), tudi po roku, odprtem za pobijanje sodbe. Ob smrti zasebnega udeleženca po priobčeni ustavitvi postopanja (§§ 44. odst. II., 96. odst. I., 108 k. p.) ali ob odstopu državnega tožilca od obtožbe (§ 219. odst. III. in IV. k. p.) po zakonu ni treba še enkrat posebe obvestiti naslednika. Za vstop v kazensko postopanje kot tožilec ima naslednik na razpolago le roke po §§ 53. odst. II. in III. odnosno 219. odst. IV. k. p.

Zasebni tožilec, ki sme zasebno tožbo vložiti le po zakonitem zastopniku (§ 87. odst. I. k. z.), sme seveda le po le-tem priglasiti priziv, a revizijo (redko) zoper sodbo. Če umre zakoniti zastopnik v roku za priglasitev pravnega leka zoper sodbo, se s tem ne podaljša rok za priglasitev, pač pa sme novi zakoniti zastopnik, a tudi oseba, ki je v to določena, če tudi šele pozneje imenovana, v tem roku veljavno priglasiti pravni lek. Smrt zasebnega tožilca ali zasebnega udeleženca kot tožilca torej ne ovira, da nastopi pravnomočnost izrečene kazenske sodbe. Po §§ 87. k. z., odnosno po §§ 51. odst. IV. in 295. odst. V. k. p. pa smejo v zakonitem roku za priglasitev pravnega leka zoper sodbo njih nasledniki uporabiti ga, če so v to po gori navedenih določbah upravičeni in če še posebej zasebnopravni zahtevki zamrlega zasebnega udeleženca ni bil strogo osebne narave. Smrt enega teh tožilcev med prizivnim ali revizijskim postopanjem ne ovira končne odločitve o prizivu ali reviziji, dasi se mora o njem vršiti javna razprava. Vabiti je treba sicer na te razprave zasebnega tožilca in zasebnega udeleženca kot tožilca (§§ 347, 402. odst. III. k. p.), a to vabilo ima le pomen obvestitve o razpravi, da se je omenjene stranke udeležo po svoji volji ali pa ne. Če pa ni moči, teh strank zaradi njih smrti obvestiti o razpravi, se ta navzlic temu izvrši ter o prizivu ali reviziji odloči.

2. Dogodki, ki kot višja sila ali sicer osebno nepremagljive ovire branijo strankam, da priglasijo pristoječe jim pravne leke v zato določenih prekluzivnih rokih, štejejo zgolj pri obdolžencu in to le pri pravnih lekih priziva in revizije (§ 326. k. p.). Druge stranke pa brezpogojno po preteku rokov, določenih za vložitev vsakršnega pravnega sredstva, posebno tudi priziva in revizije, izgube v gori navedenih primerih pravico uporabiti pravna sredstva. Edino obdolžencu je torej dovoljeno, da ob sicer

danih pogojih vložiti prošnjo za postavitev v prejšnji stan po § 326. k. p. in to le takrat, kadar zamudi brez svoje krivde rok za prigrasitev priziva ali revizije, ne pa tudi tedaj, če je zamujen rok za obrazložitev priziva ali revizije. Kajti že prigrasitev teh pravnih lekov utegne biti tako urejena (§§ 333. odst. I., 339. odst. I., 394. odst. II. k. p.), da zavaruje obdolžencu vse ugodnosti, ki mu jih dajejo pravni leki priziva in revizije. Obdolženec je sam kriv, če ni posvetil potrebne pažnje sicer pravočasno vloženi prigrasitvi, ker se je zanašal popolnoma na obrazložitev, ki jo je pa navzlic daljšemu roku zanjo končno vendarle zamudil, kar mu je škodilo na vsak način v krivdo. Na zamudi prigrasitve priziva ali revizije ne sme biti kriv niti obdolženec niti njegov branilec, marveč je potrebno, da so zamudo povzročile ne premagljive zapreke. Če gre za dogodke, ki so sicer branili pravočasno prigrasitev, a bi bil obdolženec utegnil njih kvarni vpliv odvrniti, ni govoriti o nepremagljivih zaprekah. Pač pa utegne nemarnost drugih oseb — n. pr. sodišča, ki ni sprejelo obdolženčeve izjave o prizivu ali o reviziji na zapisnik, — a si ni mogel obdolženec drugače pomagati, — veljati kot taka nepremagljiva zapreka. Povsem drugačna je pa stvar, kjer je krivdi obdolženčevi pripisovati, da je prigrasil priziv ali revizijo sicer pravočasno, a na neprave sodišču, dasi je to sodišče opustilo nemudoma odstopiti prigrasitev za nje prejem pristojnemu prvemu sodišču. Kar se tiče obdolženčeve krivde na zamudi, velja o nji, da jo nadomesti povsem tudi nemarno postopanje morebitnega branilca. Kakor hitro so pač nastopile nepremagljive zapreke le v osebi obdolženčevi ali le v osebi njegovega branilca, ne morejo biti temelj za postavitev v prejšnji stan, če je le eni teh dveh oseb bilo mogoče držati se predpisanega roka za prigrasitev priziva ali revizije.

Razloge zamude (nepremagljivo zapreko) mora obdolženec le verjetno izkazati, ne pa striktno dokazati.¹⁴ Kaj da je prav za prav umeti pod takim verjetnim izkazanjem, tega kazenski postopnik nikjer ne pove. Ne da se kratkomalo trditi, da bi za kazensko postopanje glede tu predpisane verjetnosti veljalo le to, kar pove v tem pogledu določba § 370. c. p. p. Saj dne 1. januarja 1930 novi civilno-

¹⁴ Nemški kaz. postopnik (§ 45) zahteva tu le posvedočenje (verjetno izkazanje), a § 364. toč. I. avstr. k. pr. zahteva popolni dokaz nepremagljive zapreke, ki je povzročila zamudo roka za prigrasitev priziva ali revizije. Pogrešno uporablja slovensko besedilo § 325. toč. I. k. p. izraz verjetno »d o k a ž e«.

pravdni postopnik z dne 13. julija 1929 Sl. Nov. 3. avgusta 1929 št. 179/LXXV sploh še ni bil obvezen, na drug zakon¹⁵ se kazenski postopnik tudi ne sklicuje. Razvidi se pa jasno, da hoče kazenski postopnik stroge pogoje točnega dokaza¹⁶ prosilcu olajšati, ko posredno pooblašča sodišče, da smatra navedena dejstva kot resnična tudi brez oblično izvedenega dokazovanja in naj zadošča že kolikor toliko podprta domneva resničnosti. Nalaga se pa tudi prosilcu, da v posvedočenje svojih trditev priloži prošnji za postavitev v prejšnji stan listine (uradna potrdila, prisego nadomestujoče izjave in podobno), ki naj utrde njegove trditve o razlogih zamude. Zadostovati pa utegne tudi, da se le sklicuje prosilec na priče in sme navajati tudi notorična dejstva. Sodišče pa sme po svojem prostem preudarku o navedbah prošnje odrediti tudi poizvedbe, kjer pride morda do rednega dokazovanja. Iz vsega je razvidno, da hoče tukaj zakon namenoma olajšati postavitev v prejšnji stan in radi tega prepušča sodišču, ki naj odloči o prošnji, da sme posebno tedaj smatrati navedbe o zamudi kot verjetne, če govori že vsebina navidezno utemeljenega priziva ali revizije v prid prosilcu. Prošnjo pa mora sodišče, ki odloča obenem o prizivu ali o reviziji, zavrniti kot nedopustno, če ni z njo spojena priglasitev in obrazložitev zamujenega priziva ali revizije. Seveda se sme prosilec sklicevati na priglasitev z obrazložitvijo, ki je že pri spisih, če je bil pravni lek kot zakesnel zavrnjen. Vložiti je treba prošnjo v roku treh dni, ko so odpravljene zapreke, ki so povzročile zamudo; ta rok je prekluziven tako, da ob njegovi zamudi ni mogoča postavitev v prejšnji stan. Sodišče prve stopnje samo ne sme zaradi obličnih pogrškov¹⁷ zavrniti prošnje za postavitev v prejšnji stan s priključenim pravnim sredstvom, tudi tedaj ne, ko sme sicer to storiti.

Tako vidimo, da se po dogodkih, ki pomenijo za obdolženca nepremagljivo zanreko za priglasitev priziva ali revizije, bistveno izpremeni potek postopanja o teh pravnih lekkih. Na drugi strani je pa zamudo tožilca ali zasebnega udeleženca tudi tukaj, pri drugih pravnih lekkih pa zamudo prekluzivnega roka za priglasitev (vložitev) pravnega leka vobče prištevati vedno dotični stranki v krivdo,

¹⁵ § 274. avstr. c. p. r.

¹⁶ Pogoji za postavitev v prejšnji stan zaradi izostanka pri pravni, po kateri je bila izrečena sodba, morajo biti točno dokazani § 391. k. p. — Prav to velja za obnovo po § 361., odst. II. k. p.

¹⁷ §§ 395. odst. III., 341. k. p.

najsi je to zamudo povzročilo karkoli. Pravni lek je zaklenel in kot tak nedopusten.

3. Nadaljnji dogodek, ki se utegne pripetiti predvsem že po priglasitvi pravnih lekov priziva ali revizije¹⁸, je bivanje pritožilca ali nasprotne stranke na kraju, ki ni znan na sodišču, tako da jim ni moči vedno vročiti vmesnih odredb ali vabil na razpravo o prizivu (polnem) ali o reviziji. Pri tem je treba razločevati, v katerem razdobju postopanja je vročiti strankam vmesne odredbe ali vabila. Najvažnejša je vročitev prepisa sodbe nri tožilcu, ki je priglasil priziv ali revizijo¹⁹ in mu od dneva, ko mu je prepis vročen, šteje rok, da vloži obrazložen pravni lek, kar je morda glede na vsebino priglasitve neobhodno potrebno²⁰. Po strogi razlagi pravil o izvedenju vročitev (§§ 80. in nasl. k. p.), tukaj ni potrebna vročitev v lastne roke po § 82. odst. II. k. p., ko ne gre več za priglasitev pravnega leka, temveč le za njegovo popolnitev. Dopustna je torej tudi nadomestna vročitev po § 83. k. p., a po preteku roka, štetega od te vročitve (osem dni) za vložitev obrazložitve, se sme poslovati že o priglasitvi priziva. Šteti je pritožilcu na vsak način v krivdo okolnost, da si ni žele v naprej pri-skrbel prejem prepisa sodbe, ko je tudi imel možnost, da že o priglasitvi pravnega leka to izvede ustrezno zakonitim predpisom. Gotovo pa je po svojem preudarku višje sodišče upravičeno, da prekine ali zaukaže prekinitev²¹ nadaljnjega postopanja o pravnem leku. Prekinitev je glede na predpise po §§ 455 nasl. k. p. potrebna posebno tedaj, kadar ni moči vročiti prepis sodbe neznano kje odsotnemu obdolžencu kot pritožilcu. Da ni moči vročiti obrazložbo nasprotni stranki, nima vpliva na potek postopanja o pravnem leku.

Vprav povedano glede prekinitve postopanja o pravnem leku velja tudi tam, kjer zakon ukazno predpisuje, da je treba določne stranke obvestiti o javni razpravi o pravnem leku. Zlasti štejemo sem pozive po § 402. k. p., kjer mora biti vabljen obdolženec osebno, dasi ni potrebna vročitev po smislu § 82. odst. II. k. p. Kakor v gorenjih pri-

¹⁸ §§ 204. odst. III. 2. stav.,- 326. odst. III. k. p.

¹⁹ §§ 290, 333 I., 339 I.; 388. odst. III., 394. IV., 446. odst. II. k. p.

²⁰ §§ 334., 341. toč. 2., 398. odst. I. k. p.

²¹ §§ 341., 342., 395. odst. II.; 334., 341. odst. II., 345., 398. odst. I. k. p.; dotične odločbe prvega sodišča o zavrnitvi pravnega leka se morajo vročiti itak po § 82. odst. II. k. p. v lastne roke pritožilčeve, ker ima ta pravico pritožbe zoper take rešitve.

merih, povzroči že okolnost, da ni moči vročiti poziva na razpravo neznano kje bivajočemu obdolžencu,²² prekinitvev postopanja o pravnem leku (prizivu).

Pripominjamo, da nepravilnosti ob vročbah pozivov na razpravo o pravnem leku v tem smislu, da bi bila odločba višjega sodišča z rednim pravnim lekom nadalje neizpodbojna, ne štejejo neposredno kot prekršitve zakona,²³ a je pač še vedno mogoč njih preizkus po §§ 41. in 357. k. p.

4. Le volja osebe, ki je upravičena, da uporabi redni pravni lek, je odločilna, če se ta oseba pravnemu leku odreče ali odstopi od njega pismeno ali ustno, ko je že bilo vloženo. Kdor se je odrekel ali je odstopil, tega ne more več preklicati. Da se odreče ali odstopi, mora branilec imeti posebno pooblastilo. Predvsem je treba poudarjati, da se sme odreči ali odstopiti vsak, kdorkoli ima pravico, da uporabi pravni lek bodisi v svojem ali v tujem imenu, kamor spadajo zlasti v § 324. odst. II. do IV. k. p. navedene osebe. Le glede branilca pripominja zakon, da mora imeti za odrečenje ali za odstop posebno pooblastilo. Državni tožilec more uporabiti pravni lek tudi v obdolženčevo korist, pri čemer njegov pristanek ni niti potreben. Državni tožilec nastopa tukaj le kot čuvar zakona povsem samostojno, sme torej tudi brez obdolženčevega pristanka odstopiti od priglašeneega pravnega leka. Obdolžencu niti ne pristoji pravica, da bi v tem primeru vztrajal na pravnem leku, ki ga sam ni maral priglasiti. Pomembno je pač, da tudi glede oseb, imenovanih v § 324. odst. III. in IV. k. p. nikjer ni rečeno, da si morajo za odstop od priglašeneega pravnega leka pribaviti poprejšnji obdolženčev pristanek. Tak pristanek torej ni potreben, dasi je pravni lek priglašen obdolžencu v korist, a ne v njegovem imenu, ko se sme pravni lek vložiti tudi za odsotnega obdolženca in celo proti njegovi volji, če je maloleten. Zoper sodbe sreskih sodišč sme priglasiti priziv zoper razglašeno sodbo v § 384. odst. II. k. p. navedeni pooblaščenec, ki ima za zastopanje pri razpravi posebno obdolženčevo pooblastilo. Nikakor pa ni upravičen, da bi se na razpravi odrekel za obdolženca pravici vlagati priziv, če ni k temu izrečno pooblaščen. Zakoniti zastopnik, ki je vložil za maloletnika po § 87. odst. I. k. z. zasebno tožbo, ki je slednji sam ni smel vložiti, je tudi

²² Po §§ 347., 348. k. p. se naj mesto obtoženca pozove na razpravo o reviziji le njegov branilec in tudi če obramba ni obvezna, utegne predsednik senata po okolnostih stvarnega primera postaviti uradoma branilca.

²³ N. pr. po § 336. toč. 3. ali 4. k. p.

povsem samostojen glede tega, da se odreče ali da odstopi od pravnega leka.

Pravnemu leku se je moči odreči šele tedaj, ko je pričel teči rok za njegovo priglasitev. Nima pomena odreči se v naprej, ko še ni znana sodna odločba, ki bi se utegnila pobijati. Kdor se odreče ali odstopi, mora to izjaviti napram sodišču, kar znači, da je zgolj nasprotni stranki podana izjava brez pomena. Pač pa so učinkovite podobne izjave podane v zaporu napram kaznilniškemu osebju, čim so podane na zapisnik, ki naj se izroči sodišču. Seveda ni potrebna posebna oblika za tako izjavo. Odreči se ali odstopiti pa je treba nepogojno in tako, da o volji k pravnemu leku upravičene osebe ni možen noben dvom. Moči pa je deloma se odreči ali odstopiti, če utegne imeti taka izjava po vsebini dotičnega pravnega leka svoj pomen. A ni treba odreči se ali odstopiti vprav izrečno, moči je to storiti tudi z ustreznimi dejanji, a je treba vselej preiskovati, kako vplivajo dotična dejanja osebe upravičene k pravnemu leku na še mogočo priglasitev ali na že vloženi pravni lek. Semkaj gre zlasti to, če izjavlja obsojeni obdolženec, da hoče kazni nastopiti ali da želi nastop kazni za nekaj časa odložiti. Obdolženec ne sme pozneje v protislovju s pravkar navedeno izjavo preklicati v njej ležečega odrečenja, dasi rok za priglasitev pravnega leka še ne bi bil pretekel, sme pa seveda uporabiti še vedno pravne leke, kolikor niso v nasprotju s podano izjavo ali z dotičnim dejanjem, ki ga je imeti kot delno odrečenje.

Važna je nadaljnja določba, da sme pritožilec odstopiti od pravnega leka, o katerem odloči sodišče na u s t n i r a z p r a v i, po nje pričetku²⁴ zgolj z nasprotnikovim pristankom.

Odrečenje ali odstop imata kot posledico, da se šteje dotični pravni lek kot nedopusten (§§ 334., odst. I., 341. št. I, 398. odst. I. k. p.), toda izrečne rešitve ni treba o tem izdati,²⁵ kakor hitro ne vztraja pritožilec na nasprotnem stališču, namreč da se ni odrekel pravnemu leku ali da od njega ni odstopil. Utegne se pripetiti, da v stvari, ki se priganja na zasebno tožbo, izjavita po pričetku razprave o prizivu obe stranki, da sta se poravnali. Če je bil vložen priziv le od zasebnega tožilca, se tedaj šteje, da je od priziva odstopil, nasprotno pa naj obdolženca in nasprotnika prizivno

²⁴ Tu je treba opozoriti, da se prične ustna razprava o pravnem leku (prizivu ali reviziji) šele s poročilom v to določenega sodnika poročenca (§§ 348., odst. II. in 404. odst. I. k. p.)

²⁵ Izvzemši glede stroškov: § 312. odst. II. k. p.

sodišče pozove k točnejši izjavi glede morebitnega odstopa od priziva. Če mora prizivno sodišče vendarle odločiti o prizivu, vpliva na odločitev poravnava pač kolikor toliko kot novo dejstvo, ali ne sme se imeti takega dogodka kot odstop zasebnega tožilca od obtožbe, kar je mogoče in ima odločilen vpliv le na prvi stopnji.²⁶ Ako je pa potrjeno v takem primeru, da je pritožilec odstopil od priziva, vrne prizivno sodišče, ne da bi se naprej pečalo s stvarjo, spise prvostopnemu sodišču ter je s tem pobijana sodba postala pravnomočna. Ni seveda izključena omilitev morda izrečene kazni na način, opisan v § 430. k. p.,²⁷ pri čemer velja poravnava kot nov olajševalni razlog po smislu pravkar navedene določbe.

Izvršljivost italijanskih sodb v Jugoslaviji.

Boris Furlan.

I. Službene novine od 24. febr. 1931.¹ so objavile sporazum o izvrševanju sodb v civilnih in trgovinskih stvareh, ki sta ga sklenili Italija in Jugoslavija v Rimu dne 6. aprila 1922. Z izmenjavo ratifikacij dne 6. februarja 1931² je sporazum stopil tudi mednarodnopravno v veljavo, dočim je za naš notranji pravni red postal obvezen od dne, ko je bil objavljen v Službenih novinah, to je od 24. februarja 1931. V Italiji pa je sporazum veljal že dolgo pred njegovo mednarodnopravno obveznostjo in preden je bil uzakonjen pri nas, to je od odloka 13. decembra 1923.,³ ki mu je podelil izvršno moč. Italijanska sodišča so ga tudi uporabljala pri izvrševanju jugoslovanskih sodb. Kolikor ie meni znano, se to ni zgodilo samo takrat, ko je prizivno sodišče v Benetkah bilo mnenja, da je sporazum neobvezen navzlic temu, da je uzakonjen, ker je po čl. 8. njegova veljavnost odvisna od izmenjave ratifikacijskih listin. Rimska kasacija se pa ni ozirala na prigovor neobveznosti zaradi pomanjkanja internacionalne veljavnosti (neizmenjava ratifikacijskih listin) in je s tem potrdila prakso drugih sodišč, ki so izvajala

²⁶ §§ 51. odst. II., 361. odst. III., 276. k. p.

²⁷ Prim. §§ 530. avstr. k. z. in 410. avstr. k. p. r.

¹ Br. 42/XI/63; Službeni list šte. 134/25.

² Pripomba na koncu § 2. sporazuma.

³ Št. 3182, Gazz. Uff. od 22. febr. 1924. št. 45 (Lex 1924, str. 428).

obveznost sporazuma iz dejstva, da je uzakonjen. V slovesstvu so bila mnenja deljena. Ena struja je zagovarjala obveznost sporazuma, ker mu je italijanski zakonodajec podelil izvršno moč, s čimer je bilo vprašanje rešeno za sodišča, ki nimajo pravice raziskovati, ali je zakon utemeljen; druga struja pa se je sklicevala vprav na določbo čl. 8. in je iz nje izvajala, da podreja zakon sam svojo veljavnost izmenjavi ratifikacijskih listin in da torej ni uporaben pravzato, ker ni izpolnjen ta pogoj. Ta vprašanja pa so rešena, ko je sporazum uzakonjen, ratifikacije pa izmenjane. Vsekako pa je zanimivo, da je ena država sporazum enostransko uporabljajo dolgo, preden je stopil internacionalno v veljavo in dobil obvezno moč v drugi državi.

II. Kakor že stara pravnopomočna konvencija med Srbijo in Italijo od 28. oktobra (9. novembra) 1879.⁴ razlikuje tudi ta dogovor med pravno močjo in izvršljivostjo. Dogovor popolnjuje na ta način pomanjkljivost drugih sličnih konvencij, ki molče prehajajo preko vprašanja, ali se mora upoštevati *res judicata*⁵ tuje države. Sporazum izrečno loči pravno moč sodbe od njene izvršljivosti in govori v čl. 1. o pogojih, pod katerimi ima sodba na drugem pravnem območju učinke sojene stvari, v čl. 2. pa o postopanju za podelitev izvršljivosti. Sicer so zahtevani za izvršljivost isti pogoji kakor za pravno moč, vendar gre za dve različni stvari, ki ju je treba strogo ločiti. Za priznanje izvršljivosti je tudi potrebno posebno delibacijsko postopanje (čl. 2.), ki odpade za ugotovitev pravne moči (čl. 1.). Naša sodišča morajo torej upoštevati pravno moč italijanske sodbe in uradno ugotoviti pogoje čl. 1., ne da bi bilo treba izpolniti one oblike, ki so po našem izvršilnem redu potrebne za priznanje izvršljivosti. To razlikovanje je posebno važno tedaj, ko italijanska sodba v zlic pravni moči pri nas ni izvršljiva (Glej spodaj pod V. A.). Če so dani formalni pogoji čl. 1., bo sodba imela pri nas vse učinke pravnomočno sojene stvari in stranke se

⁴ »Sudske presude po gradjanskoj ili trgovačkoj stvari... imaće na zemljištu druge istu snagu, kao da so izrečene od zemaljskih sudova. — Medjutim iste presude neće se moći izvršiti, niti će imati dejstva, odnosno hipoteke, dokle god zemaljski nadležni sud, gde bi se one imale izvršiti, ne oglasi ih za izvršne...« (Podčrtal jaz.) Prim. Krek in Škerlj, Die oesterr. Zivilprozessgesetze im Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen, 1928, 93 in nasl.

⁵ Lapajne, Mednarodno in medpokrajinsko zasebno pravo, 1929, 237.

bodo mogle nanjo sklicevati. Vendar se bo morebitni izvršilni predlog moral zavrniti.

Zanimivo je nadalje, da so po italijanskem pravu pogoji za pravno moč strožji kakor po našem. Po čl. 1351. codice civile⁶ je namreč potrebna istost zahtevka in vlog, v katerih stranki nastopata kot tožitelj in toženec. Prigovor pravnomočno sojene stvari torej ni podan, ako gre v novi pravdi za isti spor med istima strankama, ki pa ne nastopata v enaki vlogi. Naša sodišča bodo seveda presodila učinke pravne moči italijanske sodbe po našem civilnopravnem redu, ki ne zahteva, da so vloge istovetne.⁷

Prav to velja za tekočo pravdo, na katero se je ozirati tedaj, kadar bi bila upoštevna res judicata tuje države.⁸

Ker velja naša pravnomočna sodba v italijanskem pravnem področju in obratno brez vsakega priznanja ali delibacije, ima v primerih čl. 1. sodba v območju tuje države isto veljavo kakor v našem. Za učinke pravne moči in tekoče pravde tvorita torej Jugoslavija in Italija eno pravno področje.

III. Ker se za priznanje pravne moči ne zahteva nobeno posebno postopanje, ne prinaša dogovor v tem pogledu nobene bistvene spremembe v naših civilnopravnih zakonih. Drugače pa je s priznanjem izvršljivosti italijanskih sodb. Spremembe, ki segajo precej globoko v naše izvršilne predpise, moremo razvrstiti okoli dveh vprašanj. Prvič je treba ugotoviti, ali ne zahteva priznanje izvršljivosti posebnega postopanja, ki pri nacionalnih izvršilnih naslovih odpade (IV). V drugo pa je treba raziskati obseg, v katerem so po dogovoru italijanske sodbe pri nas izvršljive, ker je mogoče, da se ta ne krije z obsegom, v katerem so naše sodbe izvršljive po izvršilnem redu (V). Pri tem je zopet treba raziskati, ali se te omejitve tičejo predmetov, na katere je moči voditi izvršbo (premičnine, nepremičnine, dejanja) (V. A.) ali pa izvršilnih sredstev (n. pr. prisilna uprava, osebna rubež itd.) (V. B.).

IV. Pred dogovorom so italijanske sodbe pri nas izvrševali po §§ 79 in nasl. i. r., ne da bi bili prej zaslišali strank, zlasti zavezanca. Zborno sodišče prve stopnje, v katerem

⁶ Po francoskem vzorcu obravnava v Italiji pogoje in učinke pravne moči državljanski zakonik in ne kakor pri nas civilnopravni red.

⁷ Neumann, Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, 1928, II, 1169.

⁸ Lapajne, l. c. 237. Za problem prejudicialnosti inozemskih kazenskih sodb glej Sajovic, Vpliv kazenskega postopanja na civilno pravdo, Slov. Pravnik, 1931, 80.

je imel zavezanec občno podsodnost, je na osnovi izvršilnega predloga raziskovalo samo obstoj formalnih pogojev §§ 80 in 81 i. r., dovolilo izvršbo in poslalo spise pristojnemu sodišču, da opravi izvršbo. Ta praksa se je nadaljevala menda tudi potem, ko je dogovor pri nas že stopil v veljavo, vendar jo bo treba vsaj odslej spremeniti. Za ugotovitev obličnih pogojev izvršljivosti naštetih v čl. 1. predpisuje čl. 2. dogovora namreč izrečno delibacijsko postopanje. Ta ugotovitev je zgolj oblična, ker se vrši brez meritorne preizkušnje stvari same. Poleg predpisa, na kaj se sodbe delirajo, pa dogovor ne določa, kakor naj se to vrši, marveč kratkoma ločuje delibacijsko postopanje in pravi, naj se vrši po predpisih države, v kateri se sodba izvrši (čl. 4.). Za italijanski civilnopravni sistem je ta določba povsem razumljiva, ker vsebuje italijanski kodeks civilne procedure nadrobne predpise delibacijskega postopanja (čl. 941. in nasl.). To je v bistvu pravdni spor, ki ga uvede zahtevajoči upnik s tem, da vloži tožbo. V njej na kratko opiše okoliščine, ki so dovedle do sodbe v tujini in v tožbenem zahtevku predlaga, da se tuji sodbi prizna izvršljivost v Italiji. Krajevna pristojnost delibacijskega sodišča se ravna po kraju, kjer naj se sodba izvrši, stvarna pa po izvršilnem naslovu: za delibacijo tujih sodb je pristojno prizivno sodišče, za druge izvršilne naslove (n. pr. sodne poravnave, javne listine itd.) pa zborna sodišče prve stopnje. Po vročitvi tožbe se vrši sporna razprava, in po morebitnem dokaznem postopanju se z novo sodbo prizna ali odreče tujemu naslovu izvršljivost. Šele po pravnomočnosti take nove in ugodne italijanske sodbe so tuji naslovi v Italiji izvršljivi. Uporaba čl. 4. dogovora ni torej v italijanskem pravnem področju za interpretacijo noben problem.

Drugače pa v območju našega izvršilnega reda, ki delibacijskega postopanja niti ne omenja, kaj šele da bi ga uravnaval. Kakor znano je naš izvršilni red in prav tako novi zakon o izvršbi in zavarovanju⁹ opustil delibacijsko postopanje, ki ne ustreza modernim pravnim načelom in samo po nepotrebem povečuje izvršilne stroške. Ker pa pravi dogovor izrečno, naj se formalni pogoji izvršljivosti ugotavljajo z delibacijskim postopanjem, in ker prepušča nacionalnim zakonodajam samo oblike tega postopanja, je treba pač raziskovati, s katerimi sedanjimi predpisi (ker novih pravnih oblik sodstvo ne more ustvarjati) je moči predpis čl. 2. izpolniti in ustreči namenu zakonodajca. Bistvo delibacijskega postopanja je v tem, da se izvršba dovoli ne

⁹ V naslednjem citiran z. i. z.

samo na podlagi listin, ki jih predloži zahtevajoči upnik in ki že na prvi pogled izkazujejo verodostojnost zahtevka, marveč šele po spornem postopanju med zahtevajočim upnikom in zavezancem. Skratka, zavezancu je treba dati priliko, da more uveljaviti svoje prigovore in da jih sodišče presodi, še preden odloči o izvršljivosti tuje sodbe. Ker veljajo določbe i. r. samo, kolikor jih ne izpreminjajo mednarodni dogovori (§ 84. i. r. in § 10. z. i. z.), moramo torej po izrečni določbi čl. 2. italijanske sodbe pri nas delibirati, to se pravi, da je treba zavezanca zaslišati, preden se izvršba dovoli.

Nasprotno mnenje bi vedlo do praktično in pravno povsem nevzdržnih posledic. Po čl. 3. se more proti izvršilnemu dovolilu pritožiti samo zavezanec, ki je bil pred italijanskim sodiščem kontumaciran in ki mu je bil hkrati poziv za pristop k delibaciji nepravilno vročen. Ako nista dana oba ta dva pogoja, zamuda in nepravilno vabilo, dogovor sploh ne dopušča pravnih sredstev proti dovoljeni izvršbi. Če torej zavezanec ni zaslišan pred dovolitvijo, nima po njej sploh nobenega pravnega sredstva (razen v posebnem položaju čl. 3.). Ta zaključek bi bil naravnost nesmiseln, ker bi vzel zavezancu celo ona pravna sredstva, ki jih ima proti izvršilnemu dovolilu na osnovi jugoslovanske sodbe. Da ne more imeti tuj izvršilni naslov take prednosti pred nacionalnim, je jasno in ne zahteva nadaljnega pojasnjevanja. Tako postopanje bi seveda nasprotovalo ne samo najbolj osnovnim pravnim načelom, marveč tudi določbam izvršilnega reda (§ 65. i. r.; § 57. z. i. z.), ki priznava proti izvršilnemu dovolilu na osnovi tuje sodbe pravna leka oporeka in rekurza. To kaže jasno, da je treba sporno postopanje § 83. i. r. (§ 9. z. i. z.), ki se običajno vrši po dovolitvi, časovno premakniti pred dovolitev. Poleg tega govori čl. 3. v slovenskem prevodu o »pozivu« na delibacijsko postopanje, kar ne ustreza povsem ne italijanskemu ne francoskemu izvorniku.¹⁰ »Citazione« pomeni tožbo, ker se po italijanskem in francoskem postopku tožba vroči nasprotniku na odredbo tožnika samega s posredovanjem posebnih pomožnih organov (ufficiali giudiziari, huissiers). Sodišče nima z vročitvijo tožbe nobenega posla, marveč določi dan razprave tožnik sam in šele po vročitvi obvesti tožnik sodišče, da je nasprotnika pozval pred sodišče na določen dan, in dá pravdo vpisati v poseben vpisnik. Pravdni spisi pa seveda ostanejo pri strankah, dokler jih ne pred-

¹⁰ Dogovor je sestavljen v francoskem in italijanskem izvorniku. Obe besedili imata enako veljavo.

lože sodišču v razsojo. »Citazione« je torej čin, s katerim se uveljavi zahtevek pred sodiščem, ne pa navaden poziv.¹¹ Izrazu »citazione« ustreza v francoski terminologiji beseda »assignation«, ne pa »citation«, kakor je navedeno na pačn o v francoskem besedilu. »Citation« je poseben izraz za pozivnico v kazenskem postopanju ali pred mirovnim sodnikom (juge de paix). Vsekako pa se vidi tudi iz srbskega in slovenskega prevoda, da je treba zavezanca pred odločitvijo o izvršljivosti na kak način »pozvati«, ga o nameravani izvršbi obvestiti. Tudi praktično bi bile posledice nevzdržne, ako bi drugače postopali. Recimo, da sta bili izdani v isti stvari med istimi strankami dve nasprotujoči si sodbi, italijanska in jugoslovanska. Italijansko sodbo bi bilo moči v Jugoslaviji brez nadaljnega izvršiti, ker bi zavezanec zvedel za izvršbo šele takrat, ko bi bila opravljena in bi proti izvršilnemu dovolilu ne imel nobenega pravnega sredstva (izvzemši pritožbo po čl. 3.). Jugoslovanske sodbe pa v Italiji ne bi bilo mogoče izvršiti, ker bi zavezanec v delibacijskem postopanju mogel uspešno uveljavljati prigovor iz čl. 1. šte. 4., od katerega bi bil zavezanec v Jugoslaviji pod istimi pogoji izključen. Omejitev pravnih sredstev po čl. 3. proti priznanju izvršljivosti ima torej za pogoj delibacijo tujega naslova v spornem postopanju, preden dovolimo izvršbo.

Tudi sicer ni povoda, da bi pri nas hiteli z dovolitvijo izvršbe, preden bi obvestili dolžnika, ker je vzlic oblični vzajemnosti zavezančev položaj po italijanskem pravnem redu mnogo bolj ugoden kakor po našem. Treba je namreč upoštevati, da je v Italiji zavezanec obveščen o nameravani izvršbi že v delibacijskem postopanju, v katerem mu je vročena tožba na priznanje izvršljivosti jugoslovanskega naslova. Preden pride do delibacijske sodbe, preteče par

¹¹ Avstrijska terminologija je prevajala tožbo s »petizione«, ki pa jo italijansko izrazoslovje rabi samo za »petitio hereditatis« (petizione d' eredità, čl. 44. Cod. civile) in za »peticijo« (Petition; Petitionsrecht = diritto di petizione). Poleg tega se uporablja za označbo lastninske pravde (giudizio petitorio). Beseda petizione je italijanskim pravnikom povsem nerazumljiva v smislu tožbe, za katero velja splošna označba »azione« (n. pr. Feststellungsklage = azione di accertamento; Klage-recht = diritto di azione); »azione« je sredstvo, ki ga daje zakon za uveljavljanje pravice, »citazione« je čin, s katerim se to sredstvo konkretno uveljavi na sodišču. V kazenskem postopku se rabi citazione tudi za označbo skrajšanega (citazione diretta) ali sumarijnega postopanja (citazione direttissima) in za obtožnico s pozivom na razpravo (citazione penale).

mesecev, v katerih ima dolžnik vse možnosti, ki jih je hotel naš izvršilni red preprečiti s tem, da se prične izvršba takoj in da je odpravil delibacijsko postopanje. Pa celo po ugodni delibacijski sodbi se izvršba ne opravi takoj, ker je treba še poseben poziv na zavezanca.¹² V tem pozivu opominja upnik dolžnika, naj plača dolžno vsoto v določenem roku, da ne bo izvršbe. Ta rok je 5 dni pri izvršbi na premičnine in 30 dni pri izvršbi na nepremičnine. Upnik mora seveda v pozivu navesti, kateri način izvršbe namerava uporabiti in šele po preteku navedenega roka je moči izvršbo opraviti. Dolžnik izve, torej dvakrat, da mu preti izvršba, prvič v delibacijskem in drugič v izvršilnem postopanju, obakrat, preden se izvršba opravi. Zaradi tega je pravni položaj zavezanca v Jugoslaviji nasproti italijanskemu izvršilnemu naslovu bolj neugoden, ker odpade pri nas posebno pravdno postopanje in se delibacija vrši v okviru izvršilnega postopanja samega.

Čeprav torej ni dvomiti, da je treba zavezancu pred dovolitvijo izvršbe omogočiti prigovore proti priznanju izvršljivosti, ostane odprto vprašanje pravne oblike, v kateri naj se to vrši. Po našem mnenju je tu upošteven edinole § 56. i. r. (§ 52. z. i. z.), po katerem bi moralo sodišče vabiti stranke na narok za zaslišanje, preden sklepa o izvršljivosti italijanske sodbe. Umestno bi bilo priložiti vabilu prepis izvršilnega predloga, namestu da bi bila v vabilu samem na kratko označena njegova vsebina. Vročitev bi bilo treba nadalje izvršiti po predpisih za vročevanje tožb, ker gre za uvedbo postopanja, ki ob oporeku po § 83. i. r. (§ 9. z. i. z.) konča s sodbo. Ako sodišče prizna izvršljivost ob oporeku s sodbo, sicer pa s sklepom, je italijanski naslov takoj izvršljiv, ne da bi zavezanec imel proti temu drug lek razen po čl. 3. (to je zamudna sodba italijanskega sodišča in nepravilna vročitev pozivnice za pristop k delibacijskemu postopanju). Ker se delibacija vrši pred dovolitvijo izvršbe, odpade seveda možnost, uveljaviti z r e k u r z o m prigovore po čl. 1. Zavezanec ima v to svrho samo oprek. Italijanski izvirnik čl. 3. govori tudi samo o »opposition« (francoski o »opposition«), kar ustreza našemu oporeku, ne pa »pritožbi«, kakor pravi slovenski prevod v Službenem listu. D r u g e prigovore pa more zavezanec po mojem mnenju uveljaviti z rekurzom, ker bi ne imelo smisla, omejevati ga bolj kakor zahtevajo izrečne določbe dogovora. V tem pogledu

¹² Takozvani »precetto«. Poziv odpade samo pri sodbah, ki se glasio na izročitev določene premičnine ali nepremičnine in ki same postavljajo paricijski rok.

veljajo pač splošni predpisi izvršilnega reda, odnosno novega zakona o izvršbi in zavarovanju. Tako bo n. pr. zavezanec, ki vzlic vabilu ni napravil upora pred dovolitvijo izvršbe, mogel uspešno ugovarjati z rekurzom, da italijanska sodba pri nas ni izvršljiva, ker zahteva drugačen način izvršbe, kakor je določen v čl. 2. dogovora (premičnine, nepremičnine itd., glej spodaj pod V. B.). Zahtevajoči upnik pa seveda lahko vloži priziv in revizijo, če je izvršljivost odklonjena.

Glavne spremembe v našem izvršilnem redu in prav tako v novem zakonu o izvršbi in zavarovanju so torej zaradi dogovora (§ 84. i. r.) te-le: pogoji §§ 80 in 81 i. r. za dovolitev izvršbe so nadomeščeni po čl. 1. dogovora.¹³ V veljavi ostane § 82. i. r. (§ 8. z. i. z.) glede krajevne in stvarne pristojnosti, deloma spremenjen pa je § 83. i. r. (§ 9. z. i. z.) in § 79. i. r. (§ 3. z. i. z.) o katerem govori naslednji odstavek.

V. Drugo vprašanje se tiče obsega, v katerem so italijanske sodbe pri nas izvršljive (A), odnosno prisilnih sredstev, ki jih mora pravni red staviti tuji sodbi na uporabo (B).

A) Čl. 2. sporazuma omejuje namreč izvršbo izrečno na premičnine,¹⁴ na nepremičnine in na vpise v javne registre. Pod registri so pač mišljeni n. pr. ladijski registri, nadalje v Italiji registri, ki jih vodi hranitelj hipotek,¹⁵ pri nas zemljiške knjige itd. Obseg izvršljivosti italijanske sodbe se torej ne krije z obsegom, v katerem je po našem izvršilnem redu in po novem izvršilnem zakonu izvršba mogoča. Izključena je predvsem izvršba na dejanja ali ad praestandum factum po §§ 353 in nasl. i. r.

¹³ Večina teh pogojev je približno enaka v našem izvršilnem redu, v novem zakonu o izvršbi in zavarovanju in v dogovoru: čl. 1/1 — § 80/1 i. r. — § 4/1 z. i. z.; čl. 1/2 — 80/3 i. r. — § 4/3 z. i. z.; čl. 1/3 — § 80/2 in 81/1 i. r. — § 4/2 in § 5/1 z. i. z.; čl. 1/5 — § 81/2 in 4 i. r. — § 5/2 in 4 z. i. z.; na novo formulirana je samo točka 4. čl. 1.

¹⁴ Kakor spodaj pod B razloženo, je po terminologiji našega i. r. in prav tako novega z. i. z. mišljena s tem izvršba na premično imovino sploh (III. oddelek 2. nasl. i. r. = III. oddelek 2. poglavje z. i. z.), torej ne samo izvršba na premičnine, marveč tudi na denarne terjatve itd. Terminologija dogovora je vzeta iz ital. zakona (čl. 577 in nasl. cod. proc. civ.), ki razlikuje samo dva načina izvršbe, na premičnine in na nepremičnine, in razume pod prvim tudi predkaz terjatve itd. Pri nas bi bil torej boljši izraz izvršbe na premično imovino mesto izvršbe na premičnine, ki ima že ustaljen tehnični pomen za izvršbo na premične telesne stvari.

¹⁵ conservatore delle ipoteche.

(§§ 307 in nasl. z. i. z.). To se vidi ne samo iz besedila čl. 2., marveč tudi iz občnega načela § 79. i. r. (§ 3. z. i. z.) verbis »kolikor«. ¹⁶ Ta omejitev je povsem umljiva, ako si predočimo, da italijanski pravdni kodeks ¹⁷ te izvršbe sploh ne pozna. V tem pogledu je izvršba ad praestandum factum zelo poučen primer, kako se morejo spreminjati in različno uporabljati isti zakonski predpisi v raznih pravnih področjih. Obenem pa nam ta primer poka-
zuje sodelovanje sodstva pri ustvarjanju novih pravnih sredstev in pri izpolnjevanju praznin v pravu. Izvršba na dejanja je namreč neznana francoski, belgijski in italijanski zakonodaji. Pri tej pomanjkljivosti si je umelo pomagati samo francosko sodstvo in je ustvarilo poseben način izvršbe (astreinte), ki je v tem, da obsodijo dolžnika na plačilo vsote, n. pr. 20, 100 ali celo 1000 frankov dnevno za tako dolgo, dokler se brani izpolniti svoje obveznosti. Izvršba ima še to posebnost, da gre za obsodbo na nedoločeno dobo, ker je neznan, koliko časa se bo dolžnik branil izpolniti, in da je začasna, ker jo more sodnik po uspehu znižati, zvišati ali celo preklicati. Ta izvršba ima naravnost značaj civilne kazni, uvedene po sodišču in formalno gotovo presega območje, v katerem sme sodnik ustvarjati novo pravo. Vzlic temu pa je lep dokaz za prožnost francoskega sodstva in za njegovo umevanje dejanskih socialnih potreb, medtem ko vzlic enakim zakonom niti italijansko niti belgijsko sodstvo ni dopuščalo izvršb te vrste. V Belgiji in Italiji je torej izvršba ad praestandum factum kratkomalo nemogoča. Znani italijanski procedurist Mortara ¹⁸ pravi, »da se more sodba sicer glasiti na dajatve ali na dejanja, da pa se z izvršbo težko kdo prisili k dejanju, ki ga ne mara izvršiti, razen če uporabimo taka prisilna sredstva, ki se upirajo razumu in civilizaciji. Radi tega je treba obveznost k dejanju spremeniti v dajatveno obvezo —, to je v denarno odškodnino, ki ustreza vrednosti neizpolnjenega dejanja, — zato, da zamudnega zavezanca prisiliš k izpolnitvi. V tem

¹⁶ Goršič, Tumač zakona o izvrševanju i obezbjedjenju, 1930, 66: »Riječi »ukoliko« zakon hoče da kaže: ...3. da se ovrha provadja samo u koliko se provedenje ovrhe vrši u dotičnoj stranjoj državi. Ako strana država dopušta na osnovu naših ovršnih naslova ovrhu n. pr. samo na pokretnim stvarima, a ne na nepokretninama, ili ako dopušta samo pljenidbu pokretnih stvari, a ne i prodaju, onda treba naše ovršivanje ograničiti na istu mjeru.«

¹⁷ Italija nima posebnega zakona o izvršbi, marveč samo kodeks civilne procedure, ki vsebuje tudi izvršilne predpise.

¹⁸ Manuale della procedura civile, 1921, II, 210.

smislu so predmet izvršilnega postopanja skoro izključno dajatvene obveznosti.¹⁹ Mortara se vprašuje: »Mislimo si najstrožja prisilna sredstva, toda kako boš prisilil slikarja, naj napravi sliko, ali pesnika, da bo zložil pesem? Samo kadar je moči dejanje izvršiti tudi po drugi osebi, je mogoče posredno uporabljati silo na ta način, da se delo opravi na zavezančeve stroške. To vrsto prisilnih sredstev imajo v vidu čl. 1220 in 1222 civilnega kodeksa,²⁰ za izvršbo pa manjkajo pripravni pravdni predpisi. To pomanjkljivost imajo poleg našega kodeksa tudi mnogi drugi.«¹⁹ Mortara molči o načinu, kako si je v teh primerih pomagalo francosko sodstvo, in o predpisih avstr. i. r., ki so jih dolgo vrsto let brezhibno uporabljali, ne da bi komu prišlo na um, videti v njih nekaj, kar se »upira razumu in kulturi«. Prav tako vsebuje naš novi zakon o izvršbi in zavarovanju v §§ 307 in nasl. podrobne norme o izvršbi v dosego dejanj.

Po italijanskem pravnem sistemu so torej sodbe v dosego dejanj mogoče, niso pa izvršljive. Neizvršljive so tudi pri nas, ker dogovor omejuje izvršbo na premičnine, nepremičnine in na vpise v javne registre. Ker moramo po dogovoru (čl. 1. in 2.) ločiti učinke pravne moči, ki nastanejo sami po sebi, od dovolitve izvršljivosti, za katero je potrebno delibacijsko postopanje, se prav lahko zgodi, da bo italijanska sodba imela v našem pravnem območju vse učinke pravne moči, a vzlic temu ne bo izvršljiva.²¹ Poleg italijanskih sodb v dosego dejanj spadajo sem še takozvane staležne sodbe celo tedaj, če se ne tičejo naših državljanov. Tako bo n. pr. neizvršljiva italijanska sodba o ločitvi ali razporoki neitalijanskih državljanov in prav tako bodo neizvršljive vse druge odredbe take sodbe, n. pr. da se mora žena vrniti v zakonsko skupnost, ali da je treba otroka izročiti enemu ali drugemu

¹⁹ Podčrtal jaz.

²⁰ Tem členom ital. codice civile ustrezajo čl. 1144. in 1145. Code civila: »Čl. 1144: «Le créancier peut aussi, en cas d'inexécution, être autorisé à faire lui-même l'obligation aux dépens du débiteur. Čl. 1145: Si l'obligation est de ne pas faire, celui qui y contrevient doit des dommages et intérêts par le seul fait de la contravention.» Za francosko jurisprudence primerjaj Dallozovo izdajo Code civila.

²¹ Prim. razpravo dr. Jurija Štempiharja, »Meddržavna civilna pravna pomoč kraljevine Jugoslavije« (Trgovski list, 1929, št. 141—147), št. 145. od 12. decembra 1929: »Pri nepremoženjskih zahtevkih se »Walkerjeva veriga« pretrga pred izvršbo; pri premoženjskih zahtevkih gre do kraja.«

zakoncu. Čeprav so taki primeri precej redki, lahko nastanejo iz opisanega pravnega stanja neznosne posledice, ker je nova tožba v Jugoslaviji izključena glede na prigovor pravnomočno sojene stvari, vzlic temu pa je zahtevk iz italijanske sodbe, izvzemši pravnih stroškov, neostvarljiv.²² V tem pogledu bi bilo pač želeli, da se de lege ferenda učinki pravnomočnosti omeje samo na sodbe, ki so tudi izvršljive.²³

B. Za izvršbo na premično in nepremično imovino in za vpise v javne registre pa velja načelo formalne vzajemnosti, po katerem naj se italijanske sodbe izvrše pri nas z vsemi sredstvi, ki jih nudi izvršilni red, odnosno zakon o izvršbi in zavarovanju ne glede na to, ali je isti način izvršbe v Italiji mogoč. Materijalno so tudi v tem pogledu med našim in italijanskim pravnim redom velike razlike. V Italiji n. pr. ni mogoča prisilna uprava nepremičnin, ker pozna italijanski pravni red samo *dražbo* nepremičnin. Prav tako ni dopusten v Italiji žepni rubež, ki se smatra za nekulturen. Čeprav so torej naše sodbe v Italiji od teh vrst izvršb izključene, jih moramo mi dopuščati za italijanske sodbe pri nas. To ustreza priznanemu nauku in praksi.²⁴ Uporaba materijalne vzajemnosti bi zadela na velike praktične težkoče, ker bi bilo od primera do primera raziskovati, ali je ista vrsta izvršbe v Italiji na osnovi naše sodbe dopustna. Po pravilni razlagi čl. 2. je torej izvršba dopustna samo

²² Do istih zaključkov prihaja Štampihar, l. c.: »Med staležskimi in premoženjskimi zahtevki stoji še ena skupina, ki je ni mogoče podrediti nobeni izmed navedenih kategorij in pri kateri je sodno izvršilno postopanje nemogoče; n. pr. odvzem otroka in slično. Premoženjski zahtevki to niso in zanje torej v meddržavnih pogodbah izvršba ni predvidena. Ako se jih smatra za staležke, se pride do zaključka, da bodo od oblasti sopogodnice »priznani«, da se pa tam ne bodo mogli izvršiti, ker so staležke zadeve pridržane izključnemu domovinskemu sodstvu.«

²³ Načelo, da se obseg pravne moči in izvršljivosti morata kriti, se dosledno izvaja, kjer ni pravnopomočnih pogodb; prim. Štampihar, l. c.: »Če ni izvršbe, tudi pri premoženjskih zahtevkih ni priznanja pravnomočnosti (odlok min. pravde št. 25. 157/1929 za razmerje med Vojvodino in USA)«. Gotovo ni bilo v namenu, da se pravno stanje radi pogodbe o pravni pomoči v nekem pogledu poslabša, namestu da bi se izboljšalo. Ta nedostatek bi se moral z dodatnim dogovorom popraviti. Prav tako bi se moralo de lege ferenda uvesti enotno delibacijsko postopanje, kjer se civilne procedure bistveno razlikujejo, ker je sicer tudi približna enakost neostvarljiva.

²⁴ Lapajne l. c. 243.

na premično in nepremično imovino ter z vpisom v javne registre, v teh mejah pa si jugoslovanski in italijanski pravdni red nudita vsa izvršilna sredstva, ki jih poznajo nacionalni zakoni.

Izvajanja pod A) in B) lahko strnemo v zaključek, da so prinas izvršljive samo one italijanske sodbe, ki nalagajo plačilo ali pa izročitev premičnih stvari. Zaradi tega se naš dogovor z Italijo tudi v tem pogledu vsebinsko krije s pravnopomočno konvencijo med Avstrijo in Italijo, ki v čl. 8. izrečno določa, da je dogovor uporaben samo na izvršilne naslove za denarne obveznosti ali na izročitev premičnih stvari, ako so ti naslovi nastali po 1. januarju 1922. Čeprav manjka ta določba v našem dogovoru, pridemo s pravilno razlago čl. 2. do istega zaključka.²⁵

VI. Gornja izvajanja veljajo nalično (čl. 5.) tudi za vse druge italijanske izvršilne naslove, ki niso izdani v obliki sodbe (n. pr. začasne odredbe, sodne poravnave, odločbe razsodišč, izvršilne notarske spise itd.).

Ustava, temeljne pravice, demokracija*.

Dr. Joso Jurkovič.

Ustavo v formalnem smislu definirajo kot skupino pravnih norm, ki so težje spremenljive kot ostale pravne norme. Tukaj se ustava odnosno ustavni zakoni ne vežejo z drugimi zakoni s stališča logike, ampak s stališča vrednotenja. Če naj bodo ustavni zakoni težje spremenljivi, se smatrajo za več vredne kot navadni zakoni. Ta višja vrednost iz same hierarhije norm ne more izvirati, zato mora imeti svoj temelj drugje. Iz samega dejstva namreč, da je ena norma apriorna drugi, ne moremo reči, da je apriorna norma sama po sebi več vredna.

Ustavni zakoni imajo svoj izvor v srednjeveških pogodbah med vladarjem in plemstvom. Da te pogodbe niso bile niti ustave niti ustavni zakoni, se kaže v tem, da je logično pogoj za pogodbo ustava. Ali so ustavni zakoni,

²⁵ Dogovora imata isto besedilo. Čl. 8., ki ga v našem dogovoru ni, se glasi: »La presente convenzione è applicabile soltanto per titoli esecutivi relativi ad obbligazioni pecuniarie od a prestazioni di cose mobili sorte dal 1° gennaio 1922.«

* Ta odlomek tvori nekaj skrajšano VIII. in IX. poglavje še neobjavljene razprave »Protustaven zakon«.

ki so za te pogodbe logični pogoji, dani in zapisani ali samo običajnopравни, ni odločilno. Te pogodbe, ki so prednice današnjih ustavnih zakonov, pa so bile posledek boja med vladarjem in plemstvom. Obsegale so v bistvu takozvane temeljne pravice. Zato je razumljivo, da so pripisovali tem pogodbam tako važnost in vrednost. Razumljivo je pa tudi, da so skušali dati tem pogodbam značaj zakonov. Pri pogodbi je namreč dana pod določnimi pogoji možnost enostranskega odstopa, pri zakonu pa, za katerega postanek in razveljavljenje so zahtevali sodelovanje vladarja in naroda, te možnosti ni. To vrednost temeljnih pravic so imeli za tako absolutno, da so poznejši revolucionarni, res pravi ustavni zakoni proglašali, da družba, kjer niso zajamčene te pravice, sploh nima ustavnih zakonov.⁶² S tem je postal tudi ustavni zakon, ki je vseboval te pravice, nekaj absolutnega, suverenega. O suverenstvu ustavnih zakonov so začeli govoriti najprej v Franciji, in sicer za časa monarhične restavracije.⁶³ Vendar so vprav v Franciji v tistem času poudarjali pri ustavnem zakonu bolj pojem zakona kot pa temeljnih pravic. Res so sicer ustavni zakoni vsebovali temeljne pravice in je v bistvu šlo za osiguranje teh pravic, vendar so mislili, da so te pravice najbolj varovane na ta način, da se je poudarjalo pri ustavnem zakonu naravnopravno načelo njegove absolutne pravilnosti. Danes sicer ne verujejo v absolutno pravilnost nobenih zakonov, tudi ustavnih ne, vendar pripisujejo ustavnim zakonom večjo vrednost kot navadnim vprav zato, ker vsebujejo te temeljne pravice. Ako imajo ustavne zakone tudi danes, ko ima narod vso moč v rokah, za bolj važne od drugih zakonov morda tudi vsled tega, ker smatra narod ustavne zakone kot plod boja in kot priborjeno zmago, in zlasti zato, ker so ustavni zakoni izraz države in s tem narodnosti, to vprašanje spada v psihologijo in sociologijo.

Če pogledamo sestav modernih ustavnih zakonov, vidimo, da se ločijo v glavnem v dva dela. Prvi obsega zgradbo države in njene naloge: ime države in nje politično obliko, zakonodajni aparat, vladarja in vlado, zakonodajo, upravo in sodstvo. Drugi vsebuje dolžnosti in pravice državljanov; pravice in dolžnosti posameznika, družb, verskih združb, način izobrazbe in vzgoje ter temelje gospodarskega življe-

⁶² Čl. 16. francoske proklamacije temeljnih pravic iz l. 1789.: »Toute société dans laquelle la garantie des droits n'est pas assurée ni la séparation des pouvoirs déterminée, n'a pas de constitution«.

⁶³ I. Barthélemy, Introduction du régime parlementaire en France, 1904, str. 20 ss.

nja. Kar imenujemo ustavo v pravem smislu, je vsebovano v tej razdelitvi v enem oddelku prvega dela; ostali prvi in ves drugi del je ustavni zakon.

Pojem zakona v materialnem in formalnem smislu se razmejuje tako, da se pravi: pojem zakona v materialnem smislu je splošna norma, ki jo izda državna oblast, pojem zakona v formalnem smislu pa norma, ki jo izda zakonodajna oblast.⁶⁴

Zdaj, ko gre za to, da norma navadnega zakona nasprotuje normi ustavnega zakona, da jo hoče derogirati, nastane vprašanje: za kakšen navaden zakon bo šlo tukaj? Za zakon v materialnem ali formalnem smislu? Jasno je, da bo šlo za zakon v materialnem smislu. Kajti tudi če kakšen ukrep ali kakšna specialna norma ni v skladu z ustavnim zakonom, nosi že sama na sebi pečat enkratnosti, izjemnosti. To je ukrep, ki nastane vsled nujne trenutne potrebe in za čas te potrebe, zato tudi nima namena, da bi nekaj trajno urejal. Ta zakon noče derogirati določbe ustavnega zakona, ampak jih samo za konkreten slučaj začasno ustavlja. Drugače pa zakon v materialnem smislu. On je generalna norma, ki hoče veljati trajno, zato ni njegov namen, da bi določbo ustavnega zakona samo za konkreten primer začasno ustavil, ampak jo hoče derogirati in zavzeti njeno mesto. Zato je vprašanje protiustavnega zakona v bistvu vprašanje, ki ga stavlja zakon v materialnem smislu, dasi si ni prikrivati nevarnosti, ki grozi s strani zakona v formalnem smislu.

Ni mogoč zakon, ki bi derogiral ustavo kot politično odločitev. Faktov, na katerih slone norme, namreč ni moči spreminjati ali odpravljati na kratko z normami, dasi so skušali dati tem faktom obliko normativnosti s tem, da so ugotovili njih obstoj med normami. Če tako izločimo iz tega vprašanja ustavo samo, nam ostane ustavni zakon, glede katerega se moramo vprašati, v kakšnem odnosu stoji nasproti njemu navaden zakonodajec.

Individualne ali temeljne pravice so, kakor smo videli, dajale predvsem in še dajejo ustavnemu zakonu višjo vrednost nad navadnimi zakoni. Zato moramo najprej pogledati, v kakšnem odnosu stoji navaden zakonodajec nasproti

⁶⁴ Hans - Heinrich Lammers, Handwörterbuch der Rechtswissenschaft, II. zvezek 1927: Gesetz im materiellen Sinne ist jeder durch einen Ausspruch des Staates geschaffene Rechtssatz. Gesetz im formellen Sinne ist jede von den gesetzgebenden Organen des Staates auf dem verfassungsmässig vorgeschriebenen Wege und in der verfassungsmässig gebotenen Form erlassene Anordnung.

tem pravicam. Pri tem je treba pomisliti nastopno. Zaščita teh temeljnih pravic je bila poudarjena samo proti upravi. Kakor pa je s te strani v začetku grozila nevarnost, tako je bila ta nevarnost tem bolj odstranjena, čim bolj je bila izvedena delitev oblasti, čim bolj so bile te oblasti vsled zahteve po uravnovešenju glede moči izenačene in čim bolj je bila izvedena zakonitost uprave. Danes pa je vprašanje drugo. Danes grozi ali naj bi grozila temeljnim pravicam nevarnost od zakonodajce. In stvar naj bi bila toliko težja, ker je baje danes zakonodajna oblast pretežna nad obema drugima; danes naj bi se težko še govorilo o ravnovesju med oblastmi. Vzemimo te supozicije za sedaj kot točne. Iz odnosa zakonodajca nasproti tem temeljnim pravicam mora biti razvidno dvoje: prvič, ali so sploh kakšne norme ustavnega zakona, preko katerih se ne bi upal navaden zakonodajec, ki so torej same ščitene vsled svoje vsebine? In drugič: če se ščitijo te norme same, ali se lahko ščitijo same tudi ostale norme ustavnega zakona, in če ne, ali je potrebna njih zaščita?

Temeljne ali človeške in državljanske pravice imajo svoj izvor v verski svobodi.⁶⁵ Pozneje se je pridružila tej verski svobodi zahteva po politični in gospodarski svobodi. Te pravice so prišle do pravega izraza najprej v Severni Ameriki. To je lahko razumljivo: kajti odpad severo-ameriških kolonij od Anglije je med prvimi novejšimi prevrati, kjer je dobil narod popolno moč samoodločbe. In vprav ideje, vsebovane v temeljnih pravicah, so morale imeti globoke korenine v teh severnoameriških kolonistih. Temeljne pravice se namreč dajo skrčiti na te tri: duhovna, telesna in gospodarska svoboda. To troje pa je bilo, po čemer so stremeli ti kolonisti:⁶⁶ izselili so se vsled verskega in političnega pritiska ter vsled revščine; in vsled gospodarskega pritiska Anglije so se uprli. Zato je razumljivo, da so temeljne pravice zavzele prvo mesto v njih ustavnih zakonih. Napačno pa bi bilo seveda misliti, da so temeljne

⁶⁵ Jellinek, Die Erklärung der Menschen- und Bürgerrechte, 4. izdaja 1919.

⁶⁶ André Blondel, Le contrôle juridictionnel de la constitutionnalité des lois, 1928, str. 23: »Ces émigrants, tout en gardant un certain loyalisme, emportèrent des sentiments de défiance envers un pays qui les avait fait souffrir dans certaines de leurs libertés les plus chères ou dans leurs croyances les plus intimes. Ceux qui n'avaient pas à se plaindre de la Métropole partaient avec l'idée de faire des affaires; ce qu'ils désiraient avant tout c'était qu'on leur laissât le plus de liberté économique, et partant, autant que possible.«

pravice vzrasle morda iz specialnih ameriških razmer in da so se presadile pozneje v Evropo vsled instinkta posnemanja. Temeljne pravice so globoko vkoreninjene v naravi posameznega človeka, od specialnih razmer je odvisno samo, ali je potreba po njih zavarovanju bolj ali manj občutena, in kdaj je dana možnost njih zavarovanja.

Kako stališče bo zavzel nasproti tem, v ustavnem zakonu zajamčenim pravicam, moderni zakonodajec? Ali jih bo morda imel vsled njih zgodovine samo za častljivo tradicijo, ki je navzlic vkoreninjenosti brez pomena, če ne celo nevarna, ali pa bo videl v njih tiste vrednote, kakor so jih videli prvi uzakonjevalci teh pravic? Če bi bil danes parlament to, kar naj bi bil po svoji ideji, in kar je bil prvotno tudi v resnici, ni nobenega dvoma, da bi bile te pravice navadnemu zakonodajcu nedotakljive, če ne že vsled eventualne pravilnosti, vsaj vsled svoje individualističnosti. Današnjemu zakonodajcu, to je demokraciji, pa je parlament institucija, ki je izgubila del svoje prvotne vsebine, je samo neka tehnična ustanova, kjer izrazi zakonodajec svojo voljo, ki se je stvorila izven parlamenta, ne pa tribuna za javne debate. Bolj važno pa je v tem pogledu drugo. Ta zakonodajec, ki prizna samo večino, ne more priznati pravic poedinca, ki bi jih imel poedinec izven večine in proti večini. Vprav temeljne pravice pa so izrazito individualistične pravice, ki jih ima posamezni človek pred družbo ali državo tako, da je sfera poedinca načelno neomejena, sfera družbe ali države pa v načelu omejena. Poedinec kot privatna oseba sploh ne šteje v demokraciji ampak samo kot državljan, ko izvršuje državljske dolžnosti. Kot državljeni pa so vsi enaki brez predpravil. Zato postavlja demokracija tem individualističnim preddržavnim pravicam nasproti demokratične pravice, ki nimajo za osnovo posameznika vobče kot človeka, marveč samo kot državljana, ki niso torej preddržavne svoboščine, ampak se tičejo samo tega, da so državljeni enako udeleženi na državnem življenju, kakor: enakost pred zakonom, peticijska pravica, enaka volilna pravica, enak dostop do vseh državnih služb. Če gledamo s tega stališča na odnos zakonodajca napram temeljnim pravicam, se ne more reči, da bi bile zavarovane te pravice po svoji vsebini. Tukaj bi prišla v poštev morda sociološka preudarnost ali celo resignacija, češ ker je vse minljivo, je dobro ohraniti te pravice nedotaknjene, da nam bodo služile, če bo treba, ko bomo v manjšini. To pa je slaba tolažba tako za temeljne pravice kakor najbrže tudi za demokracijo. Ali je s tem vprašanje popolnoma pojasnjeno? Tudi demokracija hoče družbo in državo, zato

mora hoteti tudi pravo. K bistvu prava pa spada tudi ideja prava. Ideja prava zahteva, da mora skušati pravo, približati se pravilnosti.⁶⁷ Na kakšen način naj bo to mogoče? V racionalizem, ki bi skušal umstveno dognati, kaj je prav, danes ni več vere. Merilo pravilnosti prava je danes posamezni človek, odnosno: njegov svetovni nazor. Tukaj seveda ne gledamo na to, da je posamezni človek v svojem socialnem vrednotenju odvisen od družbe in specialno od svojega družabnega razreda. Kajti to vrednotenje je več ali manj samo izraz posameznega kot člana družbe in se nanaša na pravo, kolikor ima pravo samo socialno-gospodarsko funkcijo. Vendar posamezni človek ni nikdar samo član družbe in subjekt gospodarjenja, ampak vedno tudi posameznik, individuuum. In prav s te sfere, kolikor zadeva pravo specifično posameznika, vrednoti posameznik najprej pravo. To se pravi: čim manj posega pravo v njegov svetovni nazor, čim več svobode ima posameznik v tej sferi, tem bolj pravilno mu bo pravo. Iz tega vrednotenja pa ne sledi samo ob sebi, da bi uporabljal posameznik vprav isti vidik svobode, kolikor bi vrednotil pravo samo glede na njegovo socialno in ekonomsko funkcijo. Vendar je vrednotenje prava z individualističnega stališča vsaj na višji stopnji kulture brezdvomno primerno in merodajno za celotno vrednotenje prava.

Ker ni danes enotnega svetovnega nazora, da bi se dal določiti okvir za njegovo svobodno izražanje, se skuša to doseči na ta način, da dajo določne temeljne pravice (ali so vse temeljne pravice, kakor se po navadi naštevajo, res prav temeljne, je tukaj postranskega pomena), s katerimi je varovana poedincu določna svobodna sfera v dveh ozirih: prvič, da ne sme posegati v njo država, drugič pa, da ne smejo posegati v njo tudi drugi poedinci. Samo na ta način je mogoče pri pomanjkanju enotnega svetovnega nazora doseči tolerantnost med posameznimi svetovnimi naziranjmi. Temeljne pravice so torej nekakšne vrste idejni temelji in legitimacija vsega pravnega reda.^{68, 69} Ker posameznik ne more biti sam, mora hoteti družbo in s tem nekakšen red,

⁶⁷ Julius Bänder, *Rechtsbegriff und Rechtsidee*, 1915, str. 61.: »Darin liegt zugleich, dass alles Recht darauf hinstrebt, seiner Norm zu entsprechen, oder m. a. W. richtiges Recht im Sinne Stammlers zu sein; und diese Richtung ist es, die etwas überhaupt zum Rechte macht. So erscheint uns die Idee des Rechts als der formale begriffbildende Faktor alles positiven Rechtes und zugleich als die Norm seiner Bewertung.«

⁶⁸ Hans Gerber, *Gesetz und Verfassung*, *Zeitschrift für Ostrecht* III. let. I., z. v. str. 5.: »Die Stelle, die im Gesamtprozess der Rechtsver-

neke norme, naj si bodo te norme državne ali družabne. Te norme bodo tem bolj pravilne, čim večjo svobodno sfero bo imel kot posameznik in čim pravilneje bodo urejale njegove odnose kot člana družbe. Vendar so posamezniku te norme v določnem oziru samo sredstvo, da se utegne svobodno razvijati v izvendružabni sferi.

Šele ta razmejitev med svobodno sfero posameznika in med pravno urejeno družbo, med ciljem in sredstvom, nam da vpogled v razmerje med subjektivnim in objektivnim pravom. Juridično gledano stoji pravo v objektivnem smislu, dolžnost, v ospredju. Norme statuirajo dolžnosti in samo kot refleksi teh dolžnosti se pojavlja pravo v subjektivnem smislu, pravica.^{69a} Pravnofilozofskemu gledanju, ki išče, zakaj je nekaj prav, pa stoji v ospredju pravo v subjektivnem smislu. Kajti pravo, ki je v službi etične spopolnitve posameznika, ne more posegati v to etično sfero s svojimi normami, kolikor statuirajo te norme dolžnosti: etična dolžnost ne pridobi ničesar s tem, če bi nje izpolnitev imela pravno sankcijo, kajti etična dolžnost se mora izpolnjevati zaradi nje same. Drugače pravo v subjektivnem smislu: pravice, ki jih ima posameznik, so upravičene kot pravice samo zavoljo tega, ker omogočajo posamezniku vršiti njegove etične dolžnosti. Tako je pravna dolžnost v službi subjektivnega prava, subjektivno pravo v službi etične dolžnosti. Samo tako je možno razumeti, zakaj je nekaj, kar je pravno, tudi prav. V tem smislu izzveni tudi člen 153. weimarske ustave, da lastnina nalaga dolžnosti;⁷⁰ da je tukaj gledana lastnina s kolektivnega stališča, ne spremeni ničesar na stvari: bistvo je, da ni lastnina sama sebi namen, ampak, da je v službi neke ideje. In samo s stališča pravne ideje nam postaneta razumljiva pravo in država.

Če sedaj pogledamo vsa nasprotja, ki se kažejo med materialnim in formalnim zakonom, med personalizmom in

wirklichung früher das Naturrecht einnahm, hat heute die Verfassung inne«.

⁶⁹ Smend, Verfassung und Verfassungsrecht, 1929, str. 164.: »Ganz abgesehen von aller positiven Rechtsgeltung proklamieren die Grundrechte ein bestimmtes Kultur-, ein Wertesystem, das der Sinn des von dieser Verfassung konstituierten Staatslebens sein soll. Staatstheoretisch bedeutet das sachlich Integrationsabsicht, rechtstheoretisch Legitimierung der positiven Staats- und Rechtsordnung: im Namen dieses Wertesystems soll diese positive Ordnung gelten, legitim sein«.

^{69a} Radbruch, Grundzüge der Rechtsphilosophie 1914, str. 50, ss.

⁷⁰ Čl. 153., zadnji odstavek: »Eigentum verpflichtet. Sein Gebrauch soll zugleich Dienst sein für das Gemeine Beste.«

transpersonalizmom, med liberalizmom in demokracijo, med državo v pravnem in političnem smislu, vidimo to-le: vsa ta ostra nasprotja nastajajo vsled tega, ker se na eni strani poudarja samo posameznik in njegova svoboda, na drugi strani pa družba in njen red. Kakor pa posameznik ne more biti brez družbe, tako zgubi družba, ki bi hotela biti sama sebi namen, vsak pomen. Zato je iskati točko, od koder se vidijo te nasprotno tendence delno izravnane: kajti upati na popolno harmonijo se pravi, loviti se za fantomi.

Zato je pač jasno, da prave temeljne pravice niso ogrožene od navadnega zakonodajca, kajti zakoni, ki bi se upali posegati v te pravice, ki so osnova današnje družbe, bi bili samo zakoni na papirju. In ker smatramo te pravice danes tako samo ob sebi umljive, jih n. pr. ustava Latiške niti ne kodificira. Na vsem tem ne spremeni nič dejstvo, da je moči te pravice začasno suspendirati. Kajti tu gre za izjemne primere, ki so točno določeni v ustavnem ali kakšnem drugem zakonu, ko mora posameznik začasno žrtvovati svojo svobodo za to, da utegne ta njegova svoboda zajamčena biti.

Tako vidimo, da ustava in del ustavnega zakona, kolikor vsebuje temeljne pravice, nista ogrožena po navadnem zakonodajcu. Nastane vprašanje, kako je z ostalimi določbami ustavnega zakona.

Tukaj je treba pregledati odnos ustave k ustavnemu zakonu in stališče političnih strank v današnji državi.

Če je ustava enkratna odločitev naroda glede celotne politične enote, potem ima ustavotvorna skupščina nalogo, da kot reprezentant naroda izdela ustavni zakon, ki ustreza tej temeljni odločitvi, to se pravi: ustavni zakon mora vsebovati norme, ki nujno sledijo iz te odločitve. To pa je lažje teoretično rečeno, kot pa praktično izvršeno. Kajti tudi temeljna odločitev ni izoliran čin, ampak le člen v historično-politični verigi dogodkov. Zato dobi tudi ta čin šele svoj pravi smisel, če ga gledamo vključenega v celotni razvoj. Vzemimo konkreten primer: narod se odloči za republiko. Kakšen bo volilni red? Ali splošna volilna pravica ali le omejena? Možno je oboje: šlo bo za to, ali so izvršili prevrat predvsem gospodarsko močnejši sloji ali pa se je udeležil tega akta ves narod na ta način, da ga odobrava in se ga zaveda. In če je politično odločal ves narod, kakšno je razmerje moči med posameznimi sloji? Če je gospodarsko močnejši sloj tudi politično bolj močan, bo našlo to razmerje morda izraz v ustanovitvi še druge zbornice. Kako gleda narod na parlament? To se bo izražalo v eventualnem institutu referenda, inicijative itd. Kako naj

se voli predsednik: ali ga naj voli parlament odnosno obe zbornici skupaj, ali naj ga voli narod neposredno. Vse to so samo kot primeri vprašanja, ki niso rešljiva teoretično, ampak mora njih rešitev nujno slediti iz temeljne odločitve. Samo tedaj, če so odgovori na ta vprašanja dani kot nujna posledica iz konkretnega historično-političnega fakta, ima ustavni zakon nado, da bo relativno stalen.

Tak ustavni zakon pa je samo ideal. Kajti ne glede na človeške zmožnosti, ki so pomanjkljive, je treba upoštevati tukaj različne faktorje. Časi, ko se dela ustavni zakon, vobče niso časi urejenih razmer in ne dopuščajo po navadi mirnega pretehtavanja, nasprotno, po navadi je tako, da mora biti ustavni zakon čim prej mogoče izgotovljen in stopiti v veljavo, ker je on glavna točka, okoli katere se mora začeti ustaljevati politično in gospodarsko življenje. Take razmere gotovo niso v korist pravilnosti ustavnega zakona glede na temeljno odločitev.

K temu pride še drugo. Današnja država je demokratična država, demokratična država pa je nujno bolj ali manj strankarska država. Proti temu dejstvu je zaman vsaka argumentacija.⁷¹ Kajti demokracija ima tendenco za identiteto med vladavci in vladanci. To se pravi, da hoče vsaj v obsegu možnosti pritegniti ves narod k sodelovanju pri tvoritvi državne volje. Narod kot celota pa ni organiziran, v tem je tudi njegova slabost, ker na vprašanja kakor n. pr. referendum lahko odgovori samo z »da« ali »ne«. Edino, kjer pride narod vsaj delno kot organiziran v poštev, so politične stranke. To sicer ni popoln ekvivalent za organizacijo celote, vendar so to nekakšna zbirališča, kjer pride izolirani poedinec do veljave.

Politične stranke se dobro zavedajo, da je demokracija vlada absolutne večine. To daje političnemu življenju, zlasti če je mnogo strank in so možne razne vladne kombinacije, neko gotovo labilnost in nestanovitnost. To je posebne važnosti za ustavni zakon. Kajti stranke, ki vedo, da so njih eventualne strankarske pridobitve po strankar-

⁷¹ Triepel, Die Staatsverfassung und die politischen Parteien, 1927. str. 24/25: »In der Sphäre der Gesetzgebung und Regierung, im Bereich der staatlichen »Integration«, auf den es uns letztlich doch allein ankommt, ist die Partei eine extrakonstitutionelle Erscheinung, ihre Beschlüsse sind, vom Standpunkt des Rechtes aus gesehen, unverbindliche und unmassgebliche Äusserungen eines dem Staatsorganismus fremden sozialen Körpers. Wenn man also erklärt, der moderne Staat sei auf den Parteien aufgebaut, so ist das eine rechtlich unhaltbare Behauptung.«

ski konstelaciji v parlamentu efemerne, si skušajo zagotoviti svoje programe na drug način. In sicer tako, da skušajo te pridobitve eskamotirati na ta način, da jih spravijo v ustavni zakon.⁷² Tako naj bi bile te pridobitve na eni strani bolj zavarovane, kakor če bi si bila priborila stranka njih uveljavljenje v parlamentu, ker se jim daje pečat ustavnosti, na drugi pa je ta pot mnogo lažja. Kajti v parlamentu odločuje večina, ustavotvorna skupščina pa po navadi skuša, da se njeni sklepi kolikor mogoče približajo soglasnosti, da delajo utis, da je skupščina v svojih sklepih samo izraz celote naroda. To pa je mogoče samo po kompromisu in izbegovanju odločitev na ta način, da se vmešajo v ustavni zakon določbe, ki ne samo, da niso v nobeni zvezi s temeljno odločitvijo, ampak si tudi same med seboj nasprotujejo. Pri pretresu zakonov, ki naj se izdajo potem na podlagi ustavnega zakona, se upravičeno stranke diametralno nasprotnih stališč sklicujejo v parlamentu na ustavni zakon. Tukaj se šele pokaže, kako napačno je vnašati v ustavo razne strankarsko politične postulate. Na mesto, da bi bil ustavni zakon osnova, na katerem naj se razvija državno življenje, postane ovira razvoju. S tem ne postanejo dotični politični programi in pridobitve nekaj absolutnega, pač pa zgubi ustavni zakon tisto veljavo, ki bi jo po svoji zamisli kot osnovna točka državnega življenja moral imeti.

Drugo, kar je treba upoštevati je to-le: narodi in države niso izolirani, ampak so v stalnem stiku med seboj. Zato se ideje, ki so se pojavile danes na enem koncu, pokažejo jutri že na drugem. To velja tudi glede ustavnih zakonov. Zato so si vsi po vojni nastali evropski ustavni zakoni tako podobni. Kakor je to s splošnega juridičnega stališča glede na izenačenje prava morda razveseljivo, tako je to za veljavnost konkretnega ustavnega zakona morda usodno. Kajti ustavni zakoni se ne dajo poljubno prenašati z ene države na drugo, oni morajo biti nujno produkt kon-

⁷² Schmitt, Verfassungslehre, 1929 str. 15: »Die Verfassungen der verschiedenen Staaten erscheinen als eine Reihe verschiedenartig zusammengesetzter Normierungen: Organisatorische Bestimmungen über die wichtigsten staatlichen Behörden, über das Verfahren der Gesetzgebung und die Regierung, Programme und Richtlinien allgemeiner Art, Garantien gewisser Rechte und zahlreiche Einzelbestimmungen, die nur deshalb in die Verfassung hineingeschrieben werden, weil man sie den wechselnden Parlamentsmehrheiten entziehen will und weil die Parteien, welche den Inhalt der »Verfassung« bestimmen, die Gelegenheit benützen, um ihren parteimässigen Forderungen den Charakter von Verfassungsgesetzen zu verleihen.«

kretnih političnih razmer. Kakor hitro zapustimo tukaj realna tla in postane ustavni zakon samo nekaj politični ideal in vzgojno sredstvo,⁷³ potem ni več problema proti-ustavnega zakona, ni pa tudi več ustavnega zakona, kajti njegovo mesto zavzemajo potem navadni zakoni in običajno pravo. Brezdvomno se da tudi s tega idealnega starišča gledati na ustavne zakone, vendar je potrebno, da se prej pove, kakšno funkcijo ima ustavni zakon.

Če se vprašamo, ali je ta del ustavnega zakona vsled notranje moči svojih določb zavarovan pred navadnim zakonodajcem, moramo reči, da ne. Pri teh sploh izločimo vprašanje tistih določb, ki naj bi bile samo ideal, in se omejimo na določbe, ki imajo namen, da jih izvajamo.

Demokracija je po svoji ideji vlada absolutne večine in demokratična država je strankarska država, zato je jasno, da demokracija ne bo koncedirala manjšinskih strankarskih pridobitev, dasi so vnesene te pridobitve v ustavni zakon. Tukaj je iz položaja samega violacija ustavnega zakona neizbežna. Kajti če bi hotela demokracija v teh primerih revidirati ustavni zakon, bi morala sama negirati načela, na katerih sloni: nikjer ni namreč vobče za spremembo ustavnega zakona zadostna samo navadna absolutna, zahteva se marveč kvalificirana večina. Na ljubo manjšini bi morala torej demokracija zatajiti na eni strani svoje načelo absolutne večine, na drugi pa tvegati, da svojega cilja sploh ne doseže. Razložek med navadno in kvalificirano večino utegne biti namreč v konkretnem primeru tako velik, da se kvalificirana večina vsled raznih okolnosti sploh ne da doseči. To se pravi v praksi, da v tem primeru manjšina vlada nad večino. Nasproti sklicevanju na ustavni zakon se bo sklicevala demokracija na svetovni nazor. To bi bil argument proti argumentu, kjer odloči potem moč.

Iz tega pa se vidi, da ne leži zlo teh konfliktov v demokraciji sami, ampak v kumulaciji funkcij, ki morda ni nujna, dasi možna posledica demokracije. Ta kumulacija je v tem, da vrši ustavodajna skupščina dve funkciji: funkcijo ustavodajca in funkcijo navadnega zakonodajca. Dasi je vsled strankarske strukture današnje države ta kumulacija možna in zelo verjetna, nujna se zdi, da ni. Kajti s tem, da se za-

⁷³ B. Mirkin-Getzewitsch, Die Rationalisierung der Macht im neuen Verfassungsrecht, Zeitschrift für öffentliches Recht, zv. VIII. seš. 2, str. 185: »Aber der Wert des Versuches wird durchaus nicht herabgemindert durch die Tatsache, dass in gewissen Ländern diese »sozialen« Rechte nur auf dem Papier stehen. Denn der Verfassungstext hat einen erzieherischen Wert für die Bevölkerung.«

enkrat še loči ustavodajna skupščina od navadne skupščine, se dajejo ustavodajni skupščini naloge, ki niso in ne bi smele biti istovetne z nalogami navadne skupščine. Ustavodajna skupščina bi morala kot izraz celote naroda vnesti v ustavni zakon samo določbe, ki se nanašajo na celoto. To mora biti postulat, ki se mora vzeti jako resno. Kajti že demokratični pojem zakona, ki je samo formalen, vzbuja pomisleke, kumulacija ustavodajne in navadne zakonodajne funkcije je korak dalje, torej korak ustavodajne skupščine k vladanju. Če si prilasti ustavodajna oblast še upravne funkcije, je tiranija neizogibna.⁷⁴ To je tem nevarnejše, ker bi se ta tiranija sklicevala v dobi splošne volilne pravice na formalna pooblastila, kakor se ni mogel sklicevati nanje noben absoluten vladar, niti se ne more noben navaden parlament. To vnašanje strankarskih programov v ustavni zakon ni torej samo škodljivo državi kot celoti, ampak nevarno tudi državljanom kot poedincem, ker si je začela ustavodajna oblast prilaščati s tem funkcije in kompetence, ki so nezdružljive z njo.

Pravimo, da so nerazdružljive z njo. Vendar je izrečena ta trditev samo s stališča pravne države in ne s stališča demokratične ideologije. Kajti s stališča identitete med vladavci in vladanci se bi težko govorilo sploh o kaki nezdružljivosti. Zato se kaže v stališču današnje ustavotvorne skupščine in v smislu demokratičnega zakona nek važen simptom: simptom namreč, da se skušajo do sedaj ločene oblasti združiti. Na eni strani se hoče izločiti odnosno pritegniti ustavotvorna skupščina v parlament, na drugi strani pa dobiva parlament z demokratičnim zakonom izrazito značaj uprave. Kajti čim preneha biti zakon generalna norma, utegne postati navaden ukrep za konkreten primer. Ker so to danes samo še simptomi, se ne da reči, kako bo šel ta razvoj. Mogoče so tukaj sile, ki bodo onemogočile razvoj v tendirani smeri. Zato smo prej rekli, da pride kot protustaven zakon v poštev samo zakon v materialnem smislu, da si utegne biti formalen protustaven zakon nevaren poedincu. Kajti takrat, ko bi parlament v celoti usvojil samo zakon v formalnem smislu, bi bile najbrže razmere take, da bi bilo težko govoriti o protustavnem zakonu. Zato so gorenji postulati izrečeni sicer s stališča pravne države, vendar so vsaj za zdaj še veljavni.

Razmerje ustave in ustavnega zakona do navadnega zakona bi bilo torej nastopno: ustava kot osnova institucij bi bila zavarovana pred spremembo po navadnem zakonu,

⁷⁴ Hauriou, o. c. str. 251/52, opomba.

enako temeljne pravice. Ves ostali del ustavnega zakona pa nima tega jamstva. Proti tem dedukcijam se bodo vznemirjali pomisleki.

Najprej se bo reklo, da je vsa ta delitev nenaravna in izumetničena, zlasti, da ni razumljivo, kaj je ustava v pomenu, kakor se uporablja v tej razpravi. Kajti temeljna odločitev utegne biti tudi samo beseda v zadregi. Zato se spomnimo na že omenjeno ugotovitev Mirkin-Geceviča, da je dosti določb povojnih ustavnih zakonov takorekoč samo na papirju in da so samo vzgojno sredstvo. Kaj se to pravi? Jasno, da to-le: pri dotičnem narodu ni potrebe po teh določbah, pri dotičnem narodu ni snovi, ki naj bi jo urejale te določbe. Kajti najprej mora biti dano nekaj, kar se naj ureja, potem se še-le da to urejati. To se vidi najbolj jasno pri revolucijah. Stari red ne pade sam od sebe kar po naključju, ampak nastale so nove razmere, ki se ne dajo spraviti pod stari red. Seveda niso nastale te nove razmere čez noč, ampak so plod daljšega razvoja. Zato ne pomeni temeljna odločitev nič drugega, kakor da je stari red padel vsled razvoja in s soglasnostjo naroda in da je treba zgraditi za nove razmere novega. Te nove razmere pa niso nekaj, kar bi bilo moči umetno spremeniti od danes do jutri, ampak se razvijajo po svojih lastnih zakonih. In če se pravi, da je to temeljna odločitev naroda, ne pomeni to, da bi moral ves narod v celoti delati revolucijo, kajti nikdar ne dela revolucije ves narod, ampak poedinci in grupe. Narod njih dejanje samo legitimira, s tem da ga sprejme. Brez te legitimacije so ta podjetja samo efermeni pojavi, kakor so brezpomembne institucije, ki se skušajo ustvariti na njih.⁷⁵ Res pa je, da so vse to pojavi, ki se ne dajo ugotavljati, še manj pa predvideti matematično. Zato je neumljiva argumentacija, češ, da tudi ta temeljna odločitev ni zavarovana pred navadnim zakonodajcem: kajti danes da je volilna pravica tako splošna, da se bolj skoro ne da več razširiti, da je torej navaden zakonodajec vsaj s kvalificirano večino isto kakor ustavodajec⁷⁶. Ne glede na to, da smo videli kako

⁷⁵ Hauriou, o. c. str. 5.: »Tout le secret de l'ordre constitutionnel est dans la création d'institutions vivantes. Les lois, constitutionnelles ne signifient rien en tant que règles; elles n'ont de signification qu'en tant que statuts organiques d'institutions.«

⁷⁶ Fritz Hartung, Verfassungslehre, Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft, zv. 87. seš. 2, 1929, str. 230: »Wo findet sich im heutigen demokratischen Staat eine Instanz, die mit Aussicht auf Erfolg ein Veto gegen Verfassungsänderungen einlegen könnte, hinter denen eine grosse Mehrheit des Volkes steht? Selbst die Forderung, substanz-

nevarna bi utegnila postati kumulacija funkcije ustavodajca in zakonodajca, leži hiba te argumentacije v tem: ne samo navaden zakonodajec ampak tudi ustavodajec ne sme iti preko temeljne odločitve. Njegova naloga je, da dá norme za institucije, kakor jih zahteva tedanja kulturna in socialna stopnja naroda. Tukaj je on absolutno vezan, kajti v njegovi moči ni, da bi dajal norme naravnemu razvoju. Prav zato, ker prestopa ustavodajec svoje meje in daje norme, ki niso ustavne, čeprav jih vsebuje ustavni zakon, in ker potem navadni zakonodajec spreminja te norme, se sklepa po neki čudni logiki, da ni za navadnega zakonodajca nobenih mej več, tudi tistih ne, ki so začrtane ustavodajcu po naravnem razvoju. Hiba tega sklepanja in zamenjavanja med ustavodajcem in navadnim zakonodajcem leži vprav v tem, da se ne gleda na ustavne norme kot na izraz celotnega razvoja, ampak se nasprotno misli, da ustvarja ustavni zakon razvoj, da je razvoj nekaj sekundarnega in norme nekaj primarnega. Prav tako se bodo morda pojavili pomisleki proti izjemnemu stališču človeških in človečanskih ali temeljnih pravic v ustavnem zakonu, češ, da so izvajanja o teh pravicah ostanki naravnega prava. Zato je potrebno dodati k prejšnjim izvajanjem o tem predmetu še par pripomb. Današnja družba z vsemi svojimi institucijami bazira na individualističnem principu. Postransko je vprašanje, ali in kako se je ta individualna svoboda, ki je neločljivo vezana z današnjo kulturo in današnjim pravom, v posameznih periodah krčila ali širila. Glavno je: do danes ta individualizem obstoji. Dokler torej računamo s temelji dosedanje družbe in kulture, moramo računati z individualizmom vsaj v najmanjšem možnem obsegu. Ta najmanjši obseg pa je meja, preko katere se začne nekaj čisto novega, o čemer bi bilo brezplodno govoriti: kajti zgodovina kulturnih narodov ne nudi za to nobenega empiričnega materiala.

berührende Verfassungsänderungen nicht auf dem einfachen Wege der Verfassungsgesetzgebung des Parlaments, sondern durch besonders gewählte »verfassungsgebende Versammlungen« beschliessen zu lassen, stellt keine wirkliche Schranke mehr dar, seitdem das Wahlrecht der normalen Parlamente fast in allen Staaten eine auch für Konstituanten kaum mehr zu überbietende Allgemeinheit und Ausdehnung erlangt hat, eine Heranziehung weiterer, im Parlament nicht vertretener Schichten also nicht mehr möglich ist.«

—♦—
 eine grosse Mehrheit des Volkstages, selbst die Forderung, dass

Kumulativne prioritetne dividende.

Dr. Voršič Josip.

Nečesto pride pri prioritetnih delnicah s pravico do prioritetne pri participaciji dividend zlasti do teh-le sporov:

1. Da-li se morajo dividende, izostale popolnoma odn. deloma v dobi enega leta ali več let, izplačati iz dobička za dividende, razdeljivega naslednje poslovno leto?

Na primer: Za del družbene glavnice so bile izdane prioritetne delnice s pravico do prioritetne dividende. Del. družba pa eno leto ali več let sploh ni dosegla nobenega čistega dobička. — Vpraša se, kako porazdeliti naslednji, za dividende razdeljivi dobiček med prioritetnimi in ostalimi delničarji. Če je v pojmu »prioritetne dividende« implicirano načelo kumulacije prior. dividend, tedaj se mora zguba prejšnjih let popolnoma poravnati, preden pridejo ostale delnice do tega, da so deležne čistega dobička. Ako pa omenjeno načelo ni implicirano, potem imajo prior. delničarji pač prioriteto pri razdelitvi čistega dobička za p o e d i n o poslovno leto, nikakor pa tudi pravice do izplačila izostalih dividend.

2. Ali in koliko je upoštevati načelo kumulacije prior. dividend ob družbeni likvidaciji in ob amortizaciji prioritetnih delnic.

Predvsem je treba poudariti, da sta obe vprašanji v našem trg. zakoniku nerešeni.

Prvo je sicer navedeno v akcijskem regulativu (§ 26 odst. 2 t. 3) in to na način, ki jasno kaže, da je naredbodajalec zavzel stališče, nasprotno načelu kumulacije prior. dividend. Toda prezreti se ne sme, da je moči upoštevati navedeno določbo pri razsojanju le tedaj in toliko, kadar in kolikor je bila sprejeta v družbeni pravilnik. Če pa pravilnik v tem pogledu molči, tedaj je tudi sklicevanje na akc. regulativ pravno neupoštevno, radi česar je treba presojati spor po občnih načelih interpretacije, pri čemer je zlasti gledati na prakso v prometu (čl. 279 trg. zak.), ki se je razvila glede izplačila izostalih prior. dividend in to zlasti v onih državah, kjer sta pravo in praksa delniških družb prav posebno razvita.

1. Načelo kumulacije prioritetnih dividend.

Ni dvoma, da prior. delničarji niso upravičeni zahtevati dividendo iz naslova prior. dividende, dokler ni za dividende razdeljivega dobička.

Z družbeno pogodbo jim je bila namreč po družbi stipulirana izvestna pravica, i. e. določna dividenda, za čije izplačilo ne jamči družbena imovina, temveč le čisti dobiček.¹ Dokler pa tega ni, odn. ne zadostuje za izplačilo dogovorjene določne dividende, tako dolgo tudi pridobljena »prioriteta« pravno ni upoštevna.

Iz tega, pa izvira, da more spor nastati šele takrat, kadar je za dividende razdeljiv dobiček.

Pri presojanju bo treba gledati najprej na zadevno upoštevne družbene predpise. Ako v pravilniku ali kako drugače (n. pr. na delnicah samih) izrečno ni ničesar določenega, potem bo treba upoštevati zvezo, v kateri se rabi izraz prior. dividenda.

Razlikovati bo treba, ali je bil govor o prioriteti na letni dividendi ali zgolj o prioriteti na dobičku.

Z omejitvijo prioritete zgolj na letno dividendo, to je: na dobiček poedinega poslovnega leta, je izključen vsak dvom o kumulaciji prior. dividend. Drugače je pri dogovorjeni prioriteti na dobičku, kjer je podana možnost zavzeti stališče, ki govori »za —« ali pa »proti« načelu kumulacije prior. dividend.

Kot poglobiten ugovor zoper kumulacijo prior. dividend navajajo, da se nanaša prioritetni zahtevek zgolj na konkretni dobiček poedinega poslovnega leta, ki tvori zaključeno celoto, zaradi česar je potreba izrečne določbe v pravilniku, kdaj naj bo dividenda kumulativna.

To je tudi stališče akcijskega regulativa (§ 26 al. 2 t. 3), ki določa, da je treba kumulacijo izrečno navesti v pravilniku, ker je sicer imeti, da prior. dividende niso kumulativne.

Vprašati se moramo torej, ali je v bistvu prior. dividende, da bremenijo zgolj na konkretnem dobičku poedinega poslovnega leta.

Prav nič ne govori za to, da bi prioritetni delničar imel prioriteto zgolj na dobičku poedinega poslovnega leta. Tega ne znači ne izraz dividenda² sam, še manj pa »prioritetna dividenda«.

¹ »Kadar gre zahtevek zgolj na delež čistega dobička, mnogo, malo ali nič — kakor pač prospjeva podjetje, — takrat imamo brezdvomno opraviti z — akcijo.« Savigny, Oblig. R. II. str. 114.

² Etimološko pomeni dividenda — dividendum, stvar, vsoto, ki se naj razdeli, ne pa deleža ene osebe na dobičku.

Dividenda s pristavkom »p r i o r i t e t n a« pomeni namreč znesek, ki ga je treba plačati iz toz. fonda, i. e. čistega dobička, preden pridejo ostali delničarji do participiranja. Ni razloga, da bi bila ta prioriteta omejena zgolj na dobiček, razdeljiv za dividende poedinega poslovnega leta. Saj — kot pripominjajo angleški pravniki — v letu ni nobene magične sile!³

Res je sicer, da se utegne rabiti in se tudi obično rabi v društvenih pravilih izraz — »kumulativna prior. dividenda« takrat, kadar se naj popolnoma odn. deloma izostale prior. dividende izplačujejo iz č. dobička naslednjega poslovnega leta. Toda z dostavkom »kumulativna« je odpravljen le vsak event. dvom, — in nič več! Prioritetna dividenda — tudi brez tega dostavka — pomenja, da je treba prior. delničarju dividendo izplačati iz dobička, razdeljivega za dividende kadarkoli in to preden se kaj izplača ostalim delničarjem in sicer od časa, ko je bila izplačana dividenda v celoti.

Kaj govori za to?

a) Predvsem dejstvo, da je na tak način zabranjena kolizija dolžnosti »direktorjev«, ki jim je — običajno — kot imetnikom večine neprioritetnih delnic na tem, da se čisti dobiček čimbolj uporablja za razne fondé, mesto da bi prišli prior. delničarji do izplačila prior. dividende, — v svesti si, da se tako ustanavlja fond, na katerem bodo v glavnem sami participirali.

b) Do načela kumulacije prior. dividend pa pridemo tudi, ako razložimo izraz »prior. dividende«. V izrazu »prioriteta« je jasno povedano, da se daje delničarju izvestna prednost pri razdeljevanju č. dobička: toda kako daleč se razteza ta prednost, je dvomljivo. V dvomu pa bomo morali razsoditi v prilog prior. delničarju, ker nejasnost v izražanju gre v breme družbi, ne delničarju!

c) Če sprejmemo kum. načelo, se izognemo na dalje mnogim spornim vprašanjem, ki nastajajo med prior. in ostalimi delničarji glede tega, koliko so »di-

V pravnem smislu pa se razume pod dividendo oni znesek, ki ga plačujejo del. družbe delničarjem iz čistega, bilančnega dobička. Tako F. Stroud: The judicial Dictionary, Vol. I. str. 560.

Mimogrede bodi omenjeno še, da izraz n. pr.: prior. dividenda s 5% pro anno ali per annum znači le tisto mero, s katero je določena vsakokratna kvota dobička —, nikakor pa, da bi bila prior. dividenda omejena zgolj na čisti dobiček poedinega poslovnega leta.

³ THE LAW and practice under the Companies Acts, London, 1930: by: Brown, Gibson, Buckley, str. 751—755.

rektorji« del. družb upravičeni plasirati č. dobiček poednega poslovnega leta v rezervni fond, v fond izgub ... i. t. d., mesto da bi ga uporabljali za dividende.

Zlasti velja navedeno za one pravne sisteme, kjer družba načelno ni zavezana, da izplača ves č. dobiček za dividende, razen če pravila tega izrečno ne določajo.⁴

Ta izvajanja kažejo, da je pravna konstrukcija v prilog načelu kumulacije prior. dividend ne samo s pravnega, temveč tudi z gospodarskega vidika bolj utemeljena.

Na obrazloženem stališču stoji tudi praksa angl. sodišč, kjer sta tako trg. pravo, kakor sodstvo do podrobnosti razvita, češ: prioritetni delničarji so upravičeni do popolnega izplačila dogovorjenih jim prior. dividend, radi česar ostali delničarji ne participirajo na č. dobičku tako dolgo, dokler niso bile v celoti izplačane prioritetne dividende⁵, izvzemši, da v pravilih izrečno ni bilo določeno nič drugega.⁶

Isto vsebino pa ima prior. dividenda tudi v angl. pravni terminologiji.⁷

2. Kumulativne prioritetne dividende v likvidaciji.

Dokler likvidacijska masa, — po odbitku družbenih dolgov, likvid. stroškov ... i. t. d. — nima nobenega presežka nad osnovno glavnico, tako dolgo tudi ni moči uporabljati načela kumulacije prioritetnih dividend pri razdelitvi: ker je nesporno, kot že navedeno, da prioritetni delničarji niso upravičeni zahtevati izplačila prior. dividend iz glavnice, temveč le iz dobička.

Drugače je, kadar likvidacijska masa zadostuje za izplačilo osnovne glavnice.

Tu se vpraša, ali prior. delničarji s pravico do prior. dividende niso upravičeni pravno uveljavljati izplačila po-

⁴ Tako n. pr. angleški: The Companies Act, 1929, schedule I, art. 89: »The Company in general meeting may declare dividends, but no dividend shall exceed the amount recommended by the directors.«

⁵ Vidi: Henry v. Great Northern Rail. Co., 1 De G. & J. 606.

⁶ Webb v. Earle, 20 Eg. 556—L. R. — in mnogo drugih primerov.

⁷ Vide: »A preference dividend is, prima facie, cumulative, so that the failure of profits wherewith to pay it in any one year will be made good out of any profits that may be made in a subsequent year.« F. Stroud, op. cit. str. 446.

Nadalje: Lindley: A treatise on the Law of Companies, VI. izd. str. 554, 607—608, 781.

Palmer's Company Law, 14. izd. 1930, by: A. M. R. Topham, str. 78 in sl., 224.

polnoma odn. deloma izostalih prior. dividend, (ki so jih utrpeli tekom družbenega obstoja), — preden se porazdeli nad osnovno glavnico obstoječi presežek družbene imovine med delničarje: do katerega so sicer upravičeni vsi delničarji po načelu enakosti in to sorazmerno po nominalnem znesku delnic.

Kadar družbena pogodba v tem primeru ničesar ne določa, takrat so prior. delničarji po mojem mnenju upravičeni zahtevati, da se jim izplačajo iz obstoječega presežka vse popolnoma odn. deloma izostale prior. dividende; torej le tedaj in toliko, kadar in kolikor presega likvidac. masa osnovno glavnico. Zakaj? Zato, ker je obstoječi presežek akumulirani dobiček, ki ga je treba ob razdelitvi prvenstveno uporabiti za popolno izplačilo dogovorjenih fiksnih dividend.

S tem pa je podana tudi najboljša kavtela za prior. delničarje, da bi občno načelo: »enak riziko, enak profit« v njihovo škodo ne spreminjali, kar je prav lahko mogoče, ako pomislimo, da večina določa, ali in koliko se naj porazdeli čisti dobiček poedinega poslovnega leta med delničarje.

Ob amortizaciji prior. delnic, ki ni nečesto predvidena v pravilih, pa je vprašanje o obstoju obravnavanega načela odvisno od tega, ali so delničarji tudi po amortizaciji delnic še nadalje upravičeni, da so deležni dobička ali ne.

Ako branimo stališče, da je delnica deležna dobička le tako dolgo, dokler sama pravno obstoji, potem ne bo nobene dvoma, da nedostaje pravnega naslova za uveljavljanje izostalih prior. dividend. Prav tako ne, če se izdajo mesto amortiz. delnic — užitni listi, ker je nadaljnja deležnost na dobičku na drugem pravnem naslovu.

Kadar pa so prioritetni delničarji upravičeni do so-udeležbe na dobičku celo po amortizaciji delnic, tedaj so upravičeni tudi za uveljavljanje svojih zahtevkov do kumulativnih prior. dividend.

Četrti kongres jugoslovenskih pravnikov v Skoplju.

Po večletnem odmoru je zboroval v dneh od 4. do 6. oktobra 1931 zopet kongres jugoslovenskih pravnikov, to pot v Skoplju. Svoječasna, prva preložitev kongresa je bila smotrena in utemeljena v takratnih razmerah, poznejše odlaganje in iz tega nastala negotovost, bo-li kongres ali ga ne bo, pa sta mu v marsičem škodovali. Bilo je vendar dobro, da se je kongres vršil, pokazalo se je vsaj, da zanimanje naših pravnikov za znanstveno razmotrivanje pravnih problemov navzlic štiriletnemu prestanku ni padlo. Program res ni bil obširen in raznoličen, poedinim sekcijam vendar ni prisostvovalo manj pazljivih poslušalcev kakor na prejšnjih kongresih, najsi je bilo število kongresistov znatno manjše. Na drugi strani je nudila pokrajina toliko zanimivosti, da je obilo odškodovala za dolgo potovanje. Ob pogledu na deželo, ki kaže vidne stopnje naglega napredka, so se razblinili marsikateri predsodki, vezi med jugom in severom so se učvrstile. In medsebojno spoznavanje tudi ni zadnja svrha kongresov.

Otvoritvenemu zborovanju, ki ga je vodil predsednik univ. profesor dr. A r a n d j e l o v i ć, dne 4. oktobra, je prisostvovalo okoli 400 pravnikov. Takoj po pozdravu je predlagal predsednik, da se izvoli ban vardarske banovine, Ž. L a z i ć za častnega predsednika in da se pravila spremenijo v tem smislu, da bodi naziv udruženja Kongres pravnikov kraljevine Jugoslavije. Po sprejemu obeh predlogov so pozdravili kongres: apelacijski sodnik A n d r i j e v i ć v imenu pripravljalnega odbora, ban L a z i ć, zastopnik ministra načelnik K u z m i ć, predsednik skopeljske občine M i h a j l o v i ć, za udruženje sodnikov kasacijski sodnik J a n k o v i ć, advokat T o d o r o v i ć za advokatsko komoro v Novem Sadu in advokat dr. Ž i r o v n i k za Zvezo advokatskih komor.

Zatem je predaval prorektor dr. M. D o l e n c o »Pomenu Dušanovega zakonika za našo državo«. V referatu je zlasti poudarjal, da je treba izslediti vsa pravna načela, ki so veljala v narodu od nekdanj skozi stoletja in o katerih se more trditi, da so skupna vsem Jugoslovenom, in da se jeteh načel posluževati pri izgraditvi modernega jugoslovenskega prava. Predavanje je bilo z odobravanjem sprejeto.

Popoldne istega dne in prihodnji dan so zborovale sekcije v prostorih filozofske fakultete.

Prva sekcija, ki ji je predsedoval predsednik upravnega sodišča Trajanović, je obravnavala tema »Tobačni monopol in njega pravni značaj«. Oba referenta (dr. Stojadinović in dr. Peručić) sta se zavzela za to, da bi bilo proizvajanje tobaka svobodno. Prvi je podvrgel obširni kritiki zlasti prodajo tobaka po državi in s pomočjo statističnih dat dokazal, koliko je zadaj naša tobačna prodaja nasproti grški in bolgarski. Sekcija je predlagala zato soglasno resolucijo: »Kongres pravnikov izraža željo, da se spremeni zakon o tobačnem monopolu v smislu svobodnega proizvajanja in svobodnega izvoza tobaka. Predelovanje tobaka in prodaja v državi naj ostaneta še nadalje državni monopol«.

Predmet druge sekcije pod predsedništvom bivšega bana dr. Šilovića je bil »Eksistenčni minimum (§ 471. a srb. g. p.)«. Za vprašanje je vladalo posebno med Srbi največje zanimanje, zlasti ko so referentje došli do različnih zaključkov. Prof. dr. Arandjelović je izvajal, da je poljedelca treba zaščititi pred izkoriščevalci in to tudi zoper njegovo voljo. Nikakor da ne gre za to, ukiniti sedanjo zaščito, ker bi se reklo to toliko, kakor izročiti poljedelca zbog njegovega velikega zadolženja popolni pogubi. Sploh naj se dovoli, dati zemljedelcem kredit zgolj privilegiranim zavodom. Drugi referent, univ. profesor dr. Zuglia je predlagal ukinitev imenovane zaščite, češ da ni v interesu gospodarskega napredka vobče in še posebej naše agrarne produkcije, da bi se vzdržala ta zaščita še nadalje, tem manj, da bi se uvajala na novo v krajih, kjer je sedaj ni. Tretji referent, hon. univ. profesor dr. Böhm se je omejil na slovenske razmere in naglasil, da bi uvedba takega zakona pomenila smrt lepo urejenemu kreditnemu gospodarstvu na zadružni podlagi v Sloveniji. Tudi kmetsko ljudstvo, s katerim je stopil mnogokje v stik, se je izreklo zoper zaščito. Predlagal je, da se prepusti pokrajinam, da v okviru splošnega zakona zase uveljavijo imenovano zaščito, ako bi jim bila potrebna. Po živahni vsestranski in dolgi debati se je zedinila sekcija na nastopno resolucijo: »Kongres pravnikov smatra, da je treba v novi zakon o zakonitvi zakona o izvršbi in zavarovanju vstaviti določbo, ki bo po vsej državi zavarovala poljedelcu eksistenčni minimum. Bližje podrobnosti se prepuščajo pristojnim zakonodajnim telesom.«

Tretja sekcija je obravnavala vprašanje »O povračilu škode, povzročene z motornimi vozili«. Vsi trije referentje (univ. prof. dr. Plivrić, apelacijski sodnik dr. Stuhec in advokat dr. Blagojević) so bili soglasno naziranja, da

je treba posebnega zakona, ki bo urejeval poostreno odgovornost motornih vozačev. Na podlagi temeljitih referatov in obširne diskusije se je zedinila sekcija pod predsedstvom univ. profesorja dr. Lapa j n e t a na resolucijo: »1. Potrebno je, da se vprašanje odškodnine, povzročene z motornimi vozili, zakonito uredi edinstveno za vse področje kraljevine Jugoslavije, kolikor to že doslej ni storjeno. 2. Zakonita odgovornost za te škode naj — odstopajoč od načela krivde, usvojenega v obstoječih državljskih zakonih — ne bo odvisna od dokaza krivde, marveč bodi poostrena v pravcu kavzalne odgovornosti. 3. Pri podrobni ureditvi te odgovornosti se sme ozirati na posebne razmere, okolnosti in svojstva raznih vrst motornih vozil. 4. Najnujnejša je zakonita ureditev odgovornosti za škode, povzročene z motornimi vozili po kopnem (avtomobili). Kot podlaga temu zakonu bi utegnil služiti zakon z dne 9. avgusta 1908, ki velja pri nas na slovensko-dalmatinskem področju s potrebnimi spremembami in dopolnitvami (n. pr. obvezno zavarovanje za odškodnino).«

Četrta sekcija pod predsedništvom kasacijskega sodnika Jankovića je pretresala vprašanje o »Hipoteki na živini«. Vsi trije referentje (univ. profesor K o n s t a n t i n o v i ć, advokat V l a j i ć in sodnik M a t i j e v i ć) so se izrazili, da je treba priskočiti poljedelcu s cenanim kreditom na pomoč. A dočim je V l a j i ć priporočal, da je rešiti to vprašanje na združni podlagi, ki ustreza socialnemu duhu (glej paralelo v referatu dr. B ö h m a l), sta predlagala ostala referenta, da se omogoči poljedelcu kredit tudi s pomočjo hipoteke na živini, o čemer naj bi se vodili posebni vpisniki pri sreskih sodiščih. Rezultat posvetovanja je bila resolucija: »Potrebno je poleg ročne zastave omogočiti zastavitev živine, ne da bi zastavnik izgubil posest na nji. Vprašanje o uveljavitvi hipoteke na živini v našem zakonodavstvu je rešiti obenem z vprašanjem o uveljavitvi hipoteke na premičninah za druge možne primere v zvezi s celim sistemom zastavnega prava v edinstvenem državljskem zakoniku«.

Vse te resolucije je skupščina na zaključnem zborovanju na večer dne 5. oktobra soglasno sprejela. Zatem se je oglasil k besedi zastopnik češkoslovaških pravnikov, advokat dr. C i r i l B a ř i n k a iz Bratislave, pozdravil kongres in vabil na kongres pravnikov slovanskih držav. Neposredno pod vtisom njegovega govora je sprejela skupščina naslednjo resolucijo: »Četrty kongres pravnikov kraljevine Jugoslavije v Skoplju pozdravlja z navdušenjem idejo, izraženo na sestanku pravnikov slovanskih držav v Brati-

slavi, da naj bi se skoro vršil v primernem kraju v Poljski ali v Češkoslovaški Prvi kongres pravnikov slovenskih držav.«

Zatem je prišla na dnevni red zadnja točka sporeda, volitev stalnega odbora. Izvoljeni so bili soglasno: za predsednika dr. Ivo Politeo, predsednik advokatske komore v Zagrebu, za podpredsednika dr. Milan Stojadinović, minister na razpoloženju v Beogradu, in dr. Janko Žirovnik, predsednik advokatske komore v Ljubliani; za ostale člane stalnega odbora: univ. profesor dr. Dragoljub Arandjelović, advokat dr. Vidan Blagojević, oba iz Beograda, univ. profesor dr. Metod Dolenc, namestnik državnega tožilca dr. Hinko Lučovnik in apelacijski sodnik dr. Rudolf Sajovic, vsi iz Ljubljane, min. tajnik dr. Ivo Subotić iz Beograda, ban v pok. dr. Josip Šilović in univ. profesor dr. Srečko Zuglia, oba iz Zagreba. Eno mesto se je pustilo nezasedeno.

Nato se je dr. Šilović, ki je vodil mesto obolelega dr. Arandjelovića plenarno zborovanje, zahvalil vsem, ki so pomogli, da je kongres tako lepo in uspelo dovršil svojo nalogo in s tem zaključil kongres.

Naslednji dnevi so bili določeni razgledovanju Skoplja in bližnje okolice, Južne Srbije z Bitoljem in Ohridskim jezerom ter Kosovega polja.

Dr. R. Sajovic.

Književna poročila.

Andrassy Juraj: Liga Naroda. Njezino ustrojstvo i djelovanje. Zagreb. 1931. Izdanje »Pramatice«. In — 8, 232 strani. Cena ni navedena.

Svetovna vojna tvori važen mejnik na potu k spoznanju, da so narodi in države tesno navezani drug na drugega in da bo njih sožitje zagotovljeno v miru le tedaj, ako njih odnose ne bo urejevala le gola sila, marveč pravo, temelječe na ideji pravičnosti. Ta misel tesnejšega sodelovanja se je udejstvila ob koncu svetovne vojne v izdatni meri z ustanovitvijo Zveze narodov. Razvoj poveljnih mednarodnih odnosov pa je pokazal, da Zn (Zveza narodov) v sedanji obliki ne ustreza vsem splošnim željam narodov in da ne odgovarja vsem potrebam, ki jih ima obsežno in zamotano mednarodno življenje. Iščejo se nove možnosti, kako izpopolniti to trenutno največjo mednarodno organizacijo. V tej smeri so spisi o Zn velikega pomena, predvsem ako niso samo informativni, ampak tudi navajajo posameznike in ljudstvo k temu, da spoznajo neuspehe svojega dosedanjega ravnanja v medsebojnih odnosih in da pripomorejo, da se uveljavi boljši mednarodni red.

Pričujočo knjigo univerzitetnega docenta v Zagrebu, g. Juraja Andrassyja je z veseljem pozdraviti, ker bo razen pravnikov, za katere je v prvi vrsti namenjena, moglo s pridom poseči po njej tudi ne-

pravniško izobraženstvo in ljudstvo. V knjigi je kratek pregled o nastanku in o splošnih pogledih (prvi del), o ustroju (drugi del) in o delovanju Zn (tretji del).

V prvem delu pisatelj podaja kratek oris zgodovinskega razvoja zamisli, da se naj osnuje organizacija sveta, in pa splošne poglede na Zn kot n. pr. pravna narava, načelo soglasnosti, odnos Zn napram nečlanom i. dr. Glede pravne narave je Andrassy menja, da je Zn označiti z »jedinstvenim pojavom nove vrsti« (str. 29.). To bo najbrže poglobitvi razlog, da pisec imenuje ženevsko ustanovo z nedomačim izrazom »Liga naroda«.

V drugem delu je govora o članih in organih Zn, nadalje o Stalnem mednarodnem sodišču v Haagu in o Mednarodni organizaciji dela. Podani so pravni predpisi kakor tudi praksa glede nastanka in prenehanja članstva, ter na kratko so očitane pravice in dolžnosti članov. Sestava, področje in poslovanje Skupščine in Sveta kakor tudi ustroj in delokrog tajništva, ki pomaga tema glavnima organima Zn, so orisani sicer s kratkimi vendar z bistvenimi potezami. Celotno sliko o obsežnosti organizacije Zn ter o njenih nalogah dobimo šele potem, ko se uživimo tudi v ustroj in delovanje številnih in raznovrstnih, potrebam mednarodnega življenja ustrežajočih pomožnih ustanovah Zn kot so razen tehnične organizacije posvetovalni odbori, upravni pomožni odbori in posebne ustanove (n. pr. mednarodni institut za duhovno sodelovanje). Prav hvalevredno je, da avtor v tej zvezi podaja pregled o ustroju in delovanju Stalnega mednarodnega sodišča v Haagu in Mednarodne organizacije dela. Ti dve ustanovi sicer nista organa Zn, vendar sta z njo tesno združena v prizadevanju za istimi smotri. Zveza narodov, Mednarodna organizacija dela in prav posebno Stalno mednarodno sodišče v Haagu so ustanove, v katerih okrilju nastaja in se razvija novo mednarodno pravo.

V tretjem delu prikazuje pisec dosedanje delovanje Zn in sicer, kolikor se nanaša na zagotovitev svetovnega miru in na mednarodno sodelovanje. Ta pregled ni popoln, kar priznava v predgovoru avtor sam, kjer pravi, da so ideološki in organizacijski momenti močneje poudarjeni kot pa tehnične posameznosti in da so zato obširneje obravnavana vprašanja, kjer je več temeljnih predpisov in za katera se javnost bolj zanima. Opis o delovanju Zn z namenom, da se zagotovi svetovni mir, je razdeljen v dva oddelka.

V prvem oddelku je govora o »neposrednih sredstvih«: omejitev oboroževanja in razorožitev, vzajemno jamstvo in pomoč, mirno reševanje sporov, represija vojne. Primeren bi bilo, da bi pisec kot primer orisal katerega izmed ogromnih uspehov (n. pr. rešitev grško-bolgarskega in bolivijsko-paraguajskega spora), s katerimi so bili naporji za ohranitev miru kronani in ki so povzdignili močno ugled Zn in zaupanje narodov v njeno nepristransko in hitro ureditev mednarodnih sporov.

V drugem oddelku so obdelana »posredna sredstva«: javnost in vpis pogodb, revizija pogodb, člen 20. Pakta Zn, zaščita manjšin. Avtor je mnenja, da je mednarodna zaščita manjšin obstajala že pred svetovno vojno (str. 183.). Vendar pa je jako razširjeno mnenje, da je dolgo pred svetovno vojno obstajala le mednarodna zaščita verskih manjšin, da se pa mednarodna zaščita jezikovnih in narodnih manjšin pričinja šele z l. 1919. Materialno pravo zaščite manjšin je prikazano s posebnim pogledom na manjšinsko pogodbo, ki jo je Jugoslavija sklenila dne 10. septembra 1919. (Tu dodajemo, da bi bilo zanimivo, ako bi bil pisec tudi pri

drugih problemih označil zadevna prizadevanja naše države in s tem pokazal, v kako izdatni meri doprinaša k zgradbi organizacije miru v okrilju Zn). Na tem mestu bi bilo želeli vsaj kratkega orisa desetletnega razvoja mednarodnega manjšinskega vprašanja in prikaza tega važnega problema s pravopolitičnega vidika.

Ogromno delo, ki ga goji Zn na polju mednarodnega sodelovanja, je opisano na 10 straneh in skraćeno pod naslovi: kodifikacija mednarodnega prava, delovanje na polju gospodarstva in financ, promet in prevoz, delovanje na zdravstvenem polju, socialno in humanitarno delovanje, intelektualno sodelovanje. Na koncu so omenjene posebne naloge, ki so poverjene Zn in sicer glede mandatov, saarskega ozemlja in Gdanska.

Knjigi je dodano v (srbohrvatskem) prevodu besedilo sedaj veljavnega Pakta Zn.

Svrha in obseg knjige piscu nista dovoljevala, da bi bil v vse podrobnosti in ne samo bolj s pozitivnopravnega stališča, kot je on to storil, ampak da bi bil tudi s političnega vidika prikazal skoro nepregledno vrsto vprašanj, ki se nanašajo na Zn. To pa nikakor ne manjša vrednosti knjige, ki podaja v priročni obliki temeljit in z globokim poznavanjem predmeta napisan pregled označene vsebine. Andrassyjevo delo o Zn je šteti v jugoslovanski strokovni literaturi med najboljša dela te vrste ter jo je vzporediti s tovrstnimi odličnimi spisi drugih narodov. Zato knjigo toplo priporočamo.

Dr. Ivan Tomšič.

Jovanović Stojan: Potsetnik za primenu sudskog krivičnog postupka od 16. februara 1929. g. Beograd, 1931. Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Str. XII+199. Cena 40 Din.

Vsako novo delo na polju našega edinstvenega prava toplo pozdravljamo, zlasti pa, če kaže stremljenje, dati praksi enotne smernice. Iz tega vidika gre pisatelju »Potsetnika« gotovo priznanje; kajti kdor bo prečital njegovo delo v namenu, da se hitreje znajde v obilici določb, bo zadovoljen, zlasti pravniki v Srbiji in Črni gori, za katero so pač premnoge določbe »terra nova«. V uvodnem poglavju so navedena glavna načela in pa novote; o nekaterih pravi avtor, da so nepotrebne. Za prečanske pravnike, ki so delovali že preko pol stoletja po Glaserjevem k. pr. r. ali njegovih »derivatih« (Hrvatska-Slavonija, Bosna-Hercegovina), bi mogli navesti še druge novote, s katerimi se bo težko sprijazniti (n. pr. § 338., 6. odst. k. p.). Ne moremo pa slediti Jovanoviću, če očita tistim, ki so zasnovali k. p., da bi bili morali poiskati nek drug zakon za vzornik, a ne bivši hrvatsko-slavonski k. p. Res, da je v edinstvenem k. p. nekaj, skoro bi rekli, sodnikom ne zaupajočih določb, ki gotovo niso praktične. Toda po našem mnenju baš te niso iz bivšega avstrijskega k. pr. r., ampak iz — ogrskega prevzete. V ostalem pa za nas ni dvoma, da bi — od Jovanovića priporočani francoski ali nemški zakon ne zadovoljeval niti v Srbiji, niti v prečanskih krajih, saj se je morala celo porota, ki je v veljavi v Franciji, Nemčiji in Avstriji, žrtvovati na ljubo večji enostavnosti kazenskega postopnika. Da pa je Jovanović nepravilno očital nedoslednost edinstvenemu zakoniku, kaže njegova trditev, da pomeni določba § 273., al. II, in fine, k. p. »znatno odstopanje od optužnog načela«. Če pravi citirana določba: »Kolikor gre za pravno oceno dejanja in za odmero kazni, ni sodišče vezano na tožilčev predlog«, ni to odstop od obtožbenega načela, ampak baš nasprotno: Ta norma je višek navedenega načela. Po njej se namreč

potrjuje, da tožitelj, ki je od sodišča nezavisen, nikdar ne more preganjati »zločinstva« ali »prestopka«, ampak vsekdar le »storjeno dejanje«, sodišče pa ima dolžnost, da to storjeno dejanje v obstoječem obsegu, pa ne manj, ne več, kvalificira in kaznuje ali od obtožbe dejanja oprasha.

Glavni del Jovanovičevega »Potsetnika« je res tako urejen, da v kratkih ekscerptih zakonitih določb osvežuje čitatelju spomin in mu podaja s citati iz zakonika kažipot, kje je »sedes materiae«. Pisatelj je opravil to delo praktično brez pretenzij znanstvene kritike določb, pa tudi brez iztaknitve vrzeli v zakoniku ali posebnih problemov, ki izhajajo iz obilice nanizanih norm. Morda bi bilo za prakso priporočljivo, da bi tupatam v tem pogledu šel globlje. Nekaj primerov! Ali ne bi kazalo, da bi bil že na str. 33., ko govori (netočno!) pod rubriko 2. »privatni tužilac« tudi o zasebnem udeležencu, navedel predpise, kako postane oškodovanec — zasebni udeleženec? To je omenil šele na str. 101! Sicer pa izhaja iz k. p. samega, da šteje tudi zasebni udeleženec med »stranke« (gl. § 269., al. 3. k. p. pod rubriko »VII. Govori strank«). Na str. 48. bi bilo za prakso priporočljivo, da bi se dodalo to, da po sedajšnjih predpisih k. p. zasebni tožilec sploh nima praktične možnosti predlagati sodno preiskavo. Na str. 46. bi bilo vredno pokazati, kako se naj izvršujejo predpisi o osem dnevnem roku za poizvedbe sreskih sodišč ob priporu osumljenca, če predpisuje druga določba, da mora odredbo pripora okrožno sodišče potrditi v štiriindvajsetih urah (ta rok na strani 52., 3. odstavek, ni naveden, dasi je važen). Snov o pravnih sredstvih je obdelana drugače, kakor ostale partije, namreč v obliki razprave (ki je bila že priobčena v Braniču, Beograd). Baš ta oddelek »Potsetnika« pa bi prišel v mnogočem do boljšega izraza, ako bi se bil pisatelj poglobil v književnost o hrv.-slav. k. p. Na vprašanja, ki si jih je avtor stavil glede nepopolnega priziva, bi bil dobil prav določne odgovore. Vrlo važno vprašanje, ali veže pravni nazor, izrečen vsled pravnega sredstva od iudex-a ad quem v njegovi odločbi tudi iudex-a a quo pri novi glavni ali ustni razpravi, na str. 142. ni dobilo nobenega odgovora, dasi se je Markovičev Udžbenik (II. izdaja) o tem dovolj jasno izrazil (po našem mnenju pač nepravilno). »Ugovor zoper obtožnico« je Boža Marković v omenjenem Udžbeniku pravilno označil kot pravno sredstvo vobče, a ne kot redni pravni lek: po našem nazoru ga moramo šteti med pravna pomagala (»Rechtsbehelf«). Stojanović pa se Markovičevi označbi protivi ter je snov o ugovoru zoper obtožnico obdelal odločeno od snovi o obtožnici v poglavju »Pravni lekovi«. Da so v teoriji akti glede vprašanja o pravni funkciji takega ugovora že davno zaključeni v Markovičevem smislu, poznavalcu književnosti, ni treba šele ugotavljati; za prakso seveda Stojanović v o stališče ne bo imelo slabih posledic. Strinjamo se z njegovo kritiko tehničnih terminov glede revizije in priziva (str. 159.), pogrešamo pa pri tem vendar le razmotrivanja razlogov, ki so vedli do teh nazorov glavnega avtorja k. p., pokojnega dr. N. Ogorelice; najdejo se v Pravnem Pregledu — Beograd let. II., ki ga je Stojanović drugod upošteval. Da bi bili roki za pravna sredstva predolgi, tega mu praktiki, ki niso sodniki, ampak branitelji, ne bodo mogli potrditi. Sicer so se pa ti roki tudi drugod popolnoma obnesli.

Imeli bi še precej pripomb k izvajanjem »Potsetnika«. Ali podane naj zadostujejo. Avtor te knjige, ki je nam slovenskim pravnikom dobro

znan kot bivši glavni tajnik Kongresa pravnikov v Sarajevu, bo spričo tedaj izkazane agilnosti in preudarnosti gotovo že sam iz prakse same našel za eventualno drugo izdajo »Potsetnika« še marsikakšnih izpopolnitev. Za drugo izdajo pa bo pač prilika, ko bo sedajšnje besedilo k. p., ki je tudi po Stojanovičevem mnenju popravkov potrebno, — revidirano. Tedaj pa, izjavlja Stojanović v »Potsetniku« (str. 13), bo imela naša država izvrsten enoten zakon o kazenskem postopniku. Mi bi pa temu dostavili, da bo enotnost šele dosežena, ko bo zadnja stopnja za vso državo eno samo kasacijsko sodišče. **Dr. Metod Dolenc.**

Dr. Čulinović F.: Dušanov zakonik. Štamparija Privrednik, Beograd 1931. Str. 68.

Pisatelj te knjižice je aktiven sodnik, ki smo ga srečali v Slovenskem Pravniku 1931., str. 46, kot pravnega filozofa. To pot se je poskusil na poprišču jugoslovanske pravne zgodovine. Sam pravi, da je bil namen njegovega dela, da po današnji sistemizaciji pravoznanstva pokaže zgradbo Dušanovega zakonika in na ta način napravi njegove norme za bolj pristopne današnjemu svetu (str. 8), kar naj nudi »dokaz naše državničke sposobnosti« (str. 9.). Kar se pa tiče njegove trditve, da »ni u jednom dosadanjem prikazu ovog Zakonika... nije sasvim prikazana cela gradja«..., bi si dovolili pripomniti, da je to resnično samo kolikor je Čulinović proučil srbsko književnost. Sistematičnemu prikazu Dušanovega Zakonika podpisanega poročevalca se pač ne bo dalo oporekati, da ni v njem »prikazana cela gradja... Da je imel Čulinović dober namen, je gotovo. Da je svojo nalogo po svojih najboljših močeh izvršil, mu radi priznamo. Pripomnili pa bi, da precej motijo citacije zakona po izdaji Stojana Novakovića, ne da bi bilo na kateremkoli mestu pojasnjeno, da izvirajo citacije iz različnih prepisov, ki so nastali na različnih krajih ob različnem času. Glede sistema prikazovanja pa smo mnenja, da ni umestno uvrstiti poglavje »Spoljni poslovi« med »Unutrašnja uprava« in »Kaznenopravne odredbe«, dalje da »Sudeoništvo« pač ne zasluži posebnega poglavja izven splošnega dela kazenskega prava. Kazensko formalno pravo je obdelano v poglavju »Sudstvo«, a »Odredbe postopka u gradj. sporovima« se nahajajo na kraju knjižice. Po vsem tem bi ne mogli knjižici prisoditi značaj znanstvene kakovosti, pač bi že radi lepega jezika in jasnega izražanja pisatelja Čulinovića priporočali splošni publiki, zlasti pa slušateljem na pravnih fakultetah, da čitajo Čulinovićevega Zakonik kot nekakšen repetitorij, ki pa se mora študirati roko v roki s tekstom samega zakonika. **Dr. Metod Dolenc.**

Tomšič Ivan: La reconstruction du droit international en matière des traités. Essai sur le problème des vices du consentement dans la conclusion des traités internationaux. Paris, A. Pedone 1931, str. 118, 20 frs.

Docent za mednarodno javno pravo na naši univerzi, dr. Ivan Tomšič, obravnava v tej knjigi eno najvažnejših vprašanj javnopravne problematike, ki ni zanimivo samo s teoretičnega stališča, marveč je tudi velike praktične važnosti. Gre namreč za problem nedostatkov privoljenja pri sklepanju mednarodnih pogodb, ki ga avtor skuša rešiti na osnovi novih principov mednarodnega prava. Kakor pravi avtor, so bistveni pogoji za veljavnost mednarodne pogodbe približno isti kakor za dogovor med zasebniki. Vendar se ta analogija ne sme izvesti do kraja, predvsem radi tega, ker ni predvojno mednarodno pravo doseglo one stopnje znanstvene izdelave in praktične učinkovitosti, ki bi ustrezala

tako svojebitni sestavnosti internacionalnega žitja, kakor tudi ideji pravičnosti. Posledica tega je bilo običajno uporabljanje sile pri reševanju mednarodnih sporov. Problem nedostatkov volje v mednarodnih pogodbah je pa v neposredni zvezi s problemom mednarodnega prava sploh in se da rešiti samo, ako postavimo mednarodno pravo na take osnove, ki ustrezajo ideji pravičnosti. Odtod nujna potreba po obnovi mednarodnega prava sploh, o kateri razpravlja avtor v prvem, splošnem delu svoje knjige. Po analizi tehničnih, ekonomskih in političnih faktorjev, ki so vplivali na družabni sestav od početka XIX. stoletja naprej, priha avtor do ugotovitve, da so ti faktorji dovedli v mednarodnih odnosih do stopnjevanja solidarnosti in zavisnosti med civiliziranimi narodi. Manj kot kedaj prej se more država izolirati ali pa zadoščati sama sebi. Ustvarja se tako mednarodna duhovnost, ki mora nadomestiti stari individualizem in duh zavojevanja. Vendar pa avtor pravilno poudarja, da se te ideje o solidarnosti ne bodo mogle uveljaviti in se končno oddržati, ako se mednarodna duhovnost ne bo osnovala na priznanju objektivnega prava, ki stoji nad posamezniki in nad državami. V tem objektivnem pravu vidi avtor izhodišče za obnovo mednarodnega prava na trdnih, neizpodbitnih osnovah, kajti objektivno pravo, ki stoji nad državo in jo veže v vsej njeni delavnosti, ni samovoljno ustvarjeno, marveč ga država mora priznati: to pravo se ne ustvarja, marveč samo ugotavlja. Brez ideje pravičnosti, ki se odraža v tem objektivnem pravu, je obnova mednarodnega prava nemogoča. (26, 27.) Samo v takem sistemu, ki obseza neke neizpremenljive, vedno in povsod enake, občeloškemu čutu pravičnosti odgovarjajoče principe (68), bo materialna sila, kakor pravi avtor, v službi prava, bo »pour le droit et non contre le droit« (27).

Na tej osnovi zgrajeno mednarodno pravo pomeni seveda konec vsakega državnega partikularizma in individualizma. Medsebojna zavisnost v mednarodni zajednici zahteva zasledovanje obče dobrobiti in zapostavljanje oddeljenih interesov posamezne države. Principi, na katerih sloni ta nova mednarodna duhovnost, se morajo odražati tudi v mednarodnih pogodbah in dovesti do pravičnejše in z idejo prava skladnejše rešitve problema nedostatkov privoljenja.

Da zahtevajo novi pogoji mednarodnega življenja preosnovo ne samo mednarodnega prava, marveč tudi pravil za presojo nedostatkov privolitve, je pokazal avtor podrobno v drugem delu. Na osnovi številnih, iz politične zgodovine vzetih in zelo zanimivih primerih kaže, kako je bila v prejšnjem pravu sila skoro edino sredstvo za reševanje mednarodnih sporov in kako je predvsem nedostojala neka mednarodna avtoriteta, ki bi stala nad državami in lahko organizirala uporabo mednarodne sile po načinu notranjdržavnega sistema. Iz obdelane doktrine ter prakse držav in mednarodnih sodišč se razvidi, koliko je nesoglasje in kako je predvsem potrebna obnova nauka.

V tretjem delu podaja avtor poskus nove pravne konstrukcije nedostatkov privoljenja pri sklepanju mednarodnih pogodb. Vodilna misel je, da naj pravna konstrukcija temelji na sedanjih spremenjenih pogojih mednarodnega življenja, ne da bi nasprotovala ideji pravičnosti. Idejno izhodišče te pravne konstrukcije je načelo svobodne privolitve, ki izvira iz objektivnega prava in pripada obćim pravnim načelom. V pogledu sile pa nalaga svojebitnost mednarodnega življenja temu načelu neke

omejitve, kar prikazuje avtor na vlogi, ki jo igrajo močnejše države v mednarodni politiki, in na vedno aktualnem vprašanju mirovnih pogodb. Avtor razpravlja nadalje o pravnih pogojih nedostajanja privoljenja v primeru sile, zvižace ali prevare, ter o pravnih učinkih teh dejstev. Končno nam poda jedrnat pregled mednarodnih organov, ki so po pozitivnem mednarodnem pravu poklicani, da rešijo spore iz nedostajanja privolitve (Svet zveze narodov, takozvane Mednarodne upravne komisije, Stalno mednarodno sodišče v Haagu, i. dr.).

Problem nedostatkov privoljenja pri sklepanju mednarodnih pogodb je avtor kot prvi v mednarodnopravni literaturi obravnaval v obliki samostojne monografije. V dosedanjem nauku se je sicer razpravljalo n. pr. o pravni vrednosti sile, to pa nekako mimogrede (n. pr. v kompendijih mednarodnega prava). Radi tega je manjkalo delo, ki bi ta problem vsestransko in sistematično obravnavalo in mu posvetilo ono pozornost, ki jo po svojih dalekosežnih praktičnih posledicah zasluži. Avtor je skrbno zbral dolgo vrsto primerov iz diplomatske zgodovine, ki žarko osvetljujejo dosedanjo prakso držav in teorijo, ki se je zastopala. Prav ti primeri kažejo, kako nujna je potreba po obnovi mednarodnega prava tudi pri sklepanju mednarodnih pogodb. Radi tega so posebno dragocena ona izvajanja, v katerih podaja avtor novo pravno konstrukcijo problema nedostatkov privoljenja na takih osnovah, ki bi — priznane in sprejete od držav kot del pozitivnega mednarodnega prava — v bodoče utegnile preprečiti dosedanjo, na sili slonečo prakso.

Radi tega smo našemu rojaku prav hvaležni, da se je lotil problema, ki je samo na videz suhoparen, v resnici pa teoretsko zelo zanimiv in praktično zelo važen. Znani pravnik Alvar ez je napisal knjigi zelo topel predgovor, v katerem jo predstavlja znanstveni javnosti in čestita avtorju za njegov plemeniti napor. Tem čestitkam se tudi mi v polnem obsegu pridružujemo in iskreno pozdravljamo ta važni prispevek k mednarodnopravni literaturi kot njeno obogatitev in delo, v katerem je znal avtor združiti globoko čuten idealizem in vero v bodočnost mednarodnega prava z bogato in skrbno dokumentacijo. **Boris Furlan.**

Dr. Krbek Ivo: *Zakon o opštem upravnem postopku.* Zagreb 1931. «Obnova». Strani 209. Cena 80 Din.

Stefanović V. J.: *Zakon o opštem upravnem postopku (tekst sa komentarom).* Zagreb 1931. Themis. Strani 397. Cena 90 Din.

V novembru 1930 je bil objavljen in koncem februarja 1931 se je začel izvajati novi zakon o občnem upravnem postopku. S tem zakonom je bila zamašena velika vrzel v naši zakonodaji. Nele da doslej nismo imeli enakih predpisov o upravnem postopku, postopanje državnih upravnih in samoupravnih oblastev v poedinih pokrajinah ali sploh ni bilo urejeno ali pa smo imeli le nekaj raztresenih predpisov o postopku v različnih specialnih upravnih zakonih in v prav pičlih zakonih o nekaterih posameznih vprašanjih postopka. To stanje je bilo za oblastva in za prebivalstvo skrajno neprijetno in se je naš državljan moral čutiti v občevanju z upravnimi oblastvi sploh nekako nesigurnega, a v občevanju z oblastvi v drugih pokrajinah naše države pa kar za tujca.

Še nedavno se je dvomilo, da bi se mogel izdati obči upravni postopnik, ki bi veljal za vse neizvzete slučaje in ki bi se mogel vzporediti s civilnimi in kazenskimi sodnimi postopki. V poslednjih desetletjih na kontinentu krepko se razvijajoča upravnoppravna veda in intenzivno

proučavanje mnogoštevilnih problemov upravnega postopka po odličnih juristih v upravni službi in pri upravnih sodiščih sta omogočili sestavo takih zakonikov. L. 1925 je avstrijska republika uredila upravni postopek in njej sta kmalu sledili češkoslovaška in poljska republika. Na slične upravne postopnike teh držav in deloma na naš civilnopravdni postopnik se v glavnem opira tudi naš zakon o upravnem postopku.

Zbog izredno velikega pomena tega postopnika je v Zagrebu izšlo že dvoje vsega upoštevanja vrednih komentarjev. Še pred uveljavljenjem novega zakona je izdal dr. Ivo Krbeč, profesor upravnega prava na zagrebški univerzi, tolmač k zakonu o občnem upravnem postopku, in par mesecev pozneje so izšla izpod peresa V. J. Stefanovića, upravnega sodnika v Zagrebu, objasnjenja k temu zakonu.

Dr. Ivo Krbeč je znan hrvatski učenjak, ki je jugoslovensko pravno literaturo oplodil že z večjim številom znanstvenih knjig upravno-pravne vsebine. Zlasti sta znani njegovi knjigi »Stranka u upravnem postopku« in »Upravno pravo, uvodna i osnovna pitanja«. Ker je nadalje dr. Krbeč v komisiji za izdelovanje zakona o občnem upravnem postopku sam v najizdatnejši meri sodeloval pri sestavi tega zakona in ker so mu kot bivšemu upravnemu uradniku bila znana tudi vsa v praksi se pojavljajoča vprašanja upravnega postopka pri uporabi raznih upravnih zakonov in v njega poedinih fazah, zbog tega se mu je tolmač tudi zelo posrečil. Umljivo je, da se posamezni paragrafi ne smejo interpretirati zgolj po svojem besedilu, nego da je ves zakon, kakor tudi poedine predpise osvetliti tudi raz višje stališče. Treba je torej tudi teoretičnih razglabljanj o duhu zakona in njegovih bolj ali manj jasno izraženih načelih. Le tako bo upravnemu juristu mogoče tudi v dvomljivih slučajih pravilno zadeti smisel predpisa. Zakon sam ne more predvideti prav vseh možnosti, ki se pojavljajo v upravni praksi. Poleg dolgoletne upravne prakse, ki je pa mlajši upravni uradniki nimajo, in poleg neke, v toku desetletij se razvijajoče nenapisane uradne tradicije, ki je v naši novi državi tudi še ne moremo imeti, pač edinole upravno-pravna veda usposablja upravnega jurista, da tudi v dvomljivih in kočljivih slučajih zakonodavčevi volji ustreže. Te zahteve dobrega tolmačenja se je dr. Krbeč v polni meri zavedal. Obsežno razpravlja o raznih občnih pojmih upravnega prava, kakor n. pr. o stranki, o ustni razpravi, o poravnavi, o dokazih in njihovi oceni, o raznih vrstah in o vsebini upravnih odlokov, o pravnih lekkih (tu se radi instančnega teka navajajo tudi v posameznih pravnih področjih naše države še postoječe razlike v organizaciji zlasti mestnih občin), o odlokih na pritožbe, o izvršnosti in pravni moči in sploh o raznih načelih pri upravnem postopku.

Jovan Stefanović je tudi že dobro znan našim upravnim juristom, ker je izdal že več komentarjev k našim upravnim organizacijskim zakonom in pa zbirko važnejših sodb in odlokov državnega sveta in upravnih sodišč. Drugače nego pri Krbečevem tolmaču je g. Stefanović po zanimivem uvodu najprej tekst celega zakona o upravnem postopku navedel in nato na 140 straneh dodal k večini paragrafov potrebna objašnjenja. Kot bivši političnopravni uradnik in mnogoletni sodnik pri upravnem sodišču v Zagrebu je tudi znal za dosedanje nedostatke upravnega postopka in v predmetnem komentarju pojasnjuje na lahko umljiv način načela in posebnosti zakona o občnem upravnem postopku. Kakor dr. Krbeč tudi g. Stefanović pri komentiranju tega za-

kona ne more pogrešati upravnopravne teorije in je za boljše umevanje novega upravnega postopka podrobneje razkladal o strankah in interesentih, o upravnih odlokih in njegovih bistvenih znakih, o pouku glede pravnih lekov, o pritožbah in njihovi rešitvi, o pravnomočnosti in pridobljenih pravicah ter o generalnih in specialnih upravnih predpisih. So to deloma male zaokrožene razprave, ki jih bo vsak jurist v pridom čital. Dodano je knjigi tudi stvarno kazalo, ki ga pri Krbekovem tolmaču pogrešamo. Brez potrebe pa je založništvo izdalo Stefanovičev komentar skupno z zakonom in pravilnikom o glavni kontroli in še z nekaterimi drugimi predpisi, ki niso v nikakršni notranji zvezi z upravnim postopnikom.

Umljivo je, da se ta ali oni znanstvenik ne bo strinjal z vsemi teoretskimi izvajanji obeh komentatorjev in da se bo ob uporabi novega zakona pojavila potreba, marsikak predpis še z drugega vidika ali pa tudi drugače interpretirati. Vendar to niso hibe, saj se glede mnogih osnovnih vprašanj teoretiki upravnega prava itak nikdar ne bodo v vsem skladali, dalje pa tudi ni komentarja h kakršnemkoli novemu zakonu, ki bi mogel predvidevati vsa vprašanja, ki se bodo v teku prakse pojavila.

Knjigo prav toplo priporočamo.

Dr. Steska.

Dr. Košutić M. — Tumač k zakonu o zemljišno-knjižnim diobarna, odpisima i pripisima i k pravilniku za vodenje zemljišnih knjiga. Tipografija. Zagreb 1931. Str. 424. Cena 100 Din.

Naše novo zemljiškooknjižno zakonodavstvo je završeno, postavljeno je za vso državo na enotno podlago. Dne 19. marca 1931 je bil razglašen še zakon o delitvah, odpisih in prepisih zemljišč, obenem je izšel tudi pravilnik za voditev zemljiških knjig. K obema je napisal tolmač zagrebški univ. profesor dr. Mirko Košutić, ki je izdal lani v oktobru tolmač tudi za zakon o zemljiških knjigah in za zakon o notranji ureditvi, napravi in popravi zemljiških knjig.

Pravilnik sam ne potrebuje preobširnega tolmača. Zato pojasnjuje tudi Košutičev tolmač le res tolmačenja potrebna mesta. Nasprotno pa je tolmač k zakonu o delitvah, odpisih in prepisih zemljišč zelo obširen in izčrpen. Poleg podrobne razlage posameznih zakonitih določb, zlasti njih načel, opozarja pisatelj povsod na razlike nasproti avstrijskemu in bosansko-hercegovskemu zakonu. V uvodu je očrtan na kratko postanek novega zakona, v dodatku pa je prikazano obrazloženje načrta zakona. To pač kaže, da je snov vsestransko obdelana. Praktičnost knjige pa povzdiguje še posebno, da pisatelj povsod tudi navaja, kako morajo biti zemljiškooknjižne vloge opremljene in da dodaje knjigi večje število obrazcev za sestavo zemljiškooknjižnih vlog v stvareh delitev, odpisov in pripisov in tudi obrazce za rešitve teh vlog. Tolmač ne bo zato dobrodošel le pravnikom, marveč se ga bodo s pridom posluževali tudi zemljiškooknjižni uradniki. Knjiga je zato kakor nalašč, da uvede v enotno jugoslovensko zemljiškooknjižno pravo.

Dr. R. S.

Jovanović Stojan: Obrasci za primenu sudskog krivičnog postupka od 16. februara 1929. Beograd. Samozaložba. 1930.

Kratko po izdanju svojega »Potsetnika« je izdal Jovanović pod naznanjenim naslovom zbirko obrazcev h kazenskemu postopniku. Število teh obrazcev je veliko in so podani tako za sodniške rešitve in za vloge strank kakor tudi za pisarniško delo. Oblika teh obrazcev raz-

odeva izdajateljcev namen: nuditi pripomoček za enotno uporabo zakona s prinosi, ki so sestavljeni v najkrajši obliki in v čistem jeziku. To se je piscu skoro vsesokoli tudi posrečilo. Seveda je težko dati primere rešitev in sodba in povsem abstraktni obliki. Ako jim ni dan za podlago tudi izmišljen dejanski stan, izgledajo marsikateri obrazci preveč šablonski. V svojem jedru pa so pravilni in je šteti za to te obrazce kot dopolnitev njegovega Potsetnika, ki so kaj pripravni, da uvedejo v prakso novega k. p.

D. R. S.

Dr. Bilimović Aleksander: Kritische und positive Bemerkungen zur Geldwertheorie. II. Teil. Separatni odtisk iz II. knjige, 5. zvezek (1931) »Zeitschrift für Nationalökonomie«. Dunaj, Berlin. Str. 695—732.

Dr. Metod Dolenc: O zahtjevu za ponavljanje krivičnoga postupka. Posebni odtisk iz Mjesečnika 1931., št. 9. Str. 19.

Dr. Solnar Vladimír: L' individualisation de la peine dans la nouvelle législation tchécoslovaque. Posebni odtisk iz »Bulletin« 1931, št. 2, 3. Str. 11.

Maklecov Aleksander: Das neue Militärstrafgesetzbuch Jugoslawiens. Posebni odtisk iz »Zeitschrift für Strafrechtswissenschaft 1931. Str. 819—821.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca novembra 1931.

Kronika društva »Pravnika«. V spomin na pokojnega predsednika dr. D. Majarona je položilo društvo dne 1. novembra 1931 na njegov grob venec z napisom. — Društvu so pristopili naslednji novi člani: dr. Šuc Stane, odvetniški kandidat v Šošanju, dr. Vidoevič Matija, odvetnik v Dubrovniku, dr. Jurković Joso, univerzitetni docent v Ljubljani, Lajovic Anton, apelacijski sodnik v Ljubljani, dr. Visenjak Alojz, odvetnik v Ptuj.

Osebnosti vesti. Za starešino sreskega sodišča v Kranjski gori je postavljen dr. Bregar Stanko. — Postavljeni so: za banskega inspektorja dr. Andrejka Rudolf, za banskega svetnika dr. Maraž Dioniz, za sekretarja v notranjem ministrstvu dr. Šiška Janko, za sreske načelnike dr. Čuš Tina (Krško), Žnidaršič Josip (Ljubljana), dr. Ogrin Fran (Kranj), Voušek Fran (Kamnik), dr. Hacin Lovro (Dravograd), Makar Milan (Maribor, desni breg), za sreske podnačelnika Bavdek Ivan (Kočevje) in dr. Vidic Janko (Logatec); dalje za banskega svetnika pri banki upravi dunavske banovine v Novem Sadu dr. Mlekuž Josip. Postavljena sta: za svetnika pri direkciji pošte in telegrafa v Ljubljani dr. Kurbus Bogdan, za sekretarja pri upravnem sodišču v Celju dr. Lininger Ivan. — Imenovana sta za notarja dr. Zevnik Anton v Kamniku in Kogej Jakob v Mariboru. — Odvetniško pisarno so otvorili: dr. Mikuletič Fortunat v Celju, dr. Tomišek Gojmir v Višnji gori, dr. Brence Ljudevit v Ljubljani. Preselila sta se z odvetniško pisarno dr. Brajša Stojan v Split in dr. Mojzer Anton v Ljubljano. — Umrli so odvetniki dr. Slavik Edvard, Kvas Miroslav in dr. Jerala Fran.

Dr. Edvard Slavik (20. XI. 1865 do 28. X. 1931). Z dr. Edvardom Slavikom je legel v groben pravi slovenski pravnik, en pravi slovenski advokat.

Moža, ki se je izkazoval s srčno in umstveno kulturo, s plemenitim, trdnim značajem in izredno inteligenco, z ljubeznijo do vsega lepega v prirodi in umetnosti, do resnice in pravice v zasebnem in javnem življenju, bi šlo opisati v celi njegovi veličini, z vseh strani. A tudi zgolj kot pravnik, je prikazen dr. Edvarda Slavika bila takih dimenzij in takega pomena, da bi bilo prav, da drugo pero, sposobnejše in bolj slobodno, očrta njegov lik za glasilo slovenskih pravnikov, — edino, odkar je moral umolkniti naš tržaški »Pravni Vestnik«.

Dr. Edvard Slavik je bil advokat v Trstu. Imel je eno izmed najuglednejših pisarnic, mnogo let v družbi z bivšim svojim šefom dr. Gustavom Gregorinom, dokler ni le-ta med svetovno vojno, zapustivši Avstrijo, vstopil v Jugoslovenski odbor. Poleg civilne prakse se je rad pečal tudi s kazenskimi stvarmi. Povrh pa je, zvest ponosni tradiciji svojega stanu, delal na vsem obsežnem torišču, ki ga je sposobnim in delavnim našim pravnikom nudilo razvijajoče se javno-kulturno, ekonomsko, socialno življenje našega naroda v onih krajih ob morju, na zapadu in jugu Julijskih Alp do Snežnika. Do onega časa, ko so dogodki, ki so preobrazili politično karto našega kontinenta, dovedli tudi v naši ožji domovini do globokih prememb, je Slavikovo delovanje bilo koncentrirano bolj na Trst, na tako imenovano Tržaško okolico, združeno z mestom v eno občino, in hkrati za časa Avstrije, v eno avtonomno »kronovino« ter na ostalo ozemlje, ki gravitira proti Trstu. Tu je bil dr. Edvard Slavik, pravi naš tržaški okoličan, čeprav češke rodovine, res doma: v rodni vasi, v velikem obmorskem mestu, v njegovem bližnjem zaledju. Potem so se pa, po vojni, razmere docela premenile. Našemu narodnemu življenju so bili odvzeti pogoji za daljnji avtonomni razvoj. Ko se je spričo tega pojavilo nagnosko stremljenje po samoohrani in sintezi državljske pokorščine in narodne zvestobe, je dr. Slavik med Slovenci in Hrvati Julijske Krajine zrasel iz svojega ožjega delokroga kakor orjak. Z vsem bogastvom srca in uma, s požrtvovalnostjo in junaštvom se je posvetil še bolj kot kdaj prej službi svojega naroda, da bi ga srčil in krepil, mu svetoval in pomagal.

V praktičnem pravniskem delu je dr. Slavik združeval s solidnim strokovnim znanjem, in to v posebni meri, ono skoraj umetniško intuicijo, s katero se mora odvetnik in kazenski branitelj poglobljati v vsak posamezni primer, iskajoč mu prave rešitve z realizmom in fantazijo, z metodičnostjo brez pedantnosti, zasledujoč svoj cilj vztrajno in hladnokrvno, spretno in energično. Vsem, ki so mogli opazovati dr. Slavika pri sodnih razpravah, zlasti tudi kot kazenskega branitelja, ostane neizbrisna v spominu sugestivna pojava tega moža: njegovo duhovito lice, ostrih črt, njegov pronicavi, bistri pogled, skoraj še bolj zgovoren kot njegova beseda, ki je bila tako priprosta in tehtna, tako prepričevalna s svojo železno logičnostjo in z neizčrpno, a hkrati svojo jezgrovitost argumentacije. Kako mu je lice kakšenkrat zažarelo v ogorčenju, kakšenkrat še rajši se nasmehnilo v ironiji in sarkazmu, kadar je bilo treba razkrivati laž in zavračati krivico in nasilje! Kako je dr. Slavik sam za sebe preziral frazo, kako jo je znal zdrobiti in razpršiti, če so jo drugi rabili pred njim!

Dà, pravnik-advokat brez madeža, brez bojzani, to je bil dr. Edvard Slavik.

Gotovo je bil pravnik dr. Slavik široki javnosti najbolj znan, kolikor je nastopal kot advokat ali kazenski branitelj na sodišču. Ali prav tudi kot pravnik se je on izkazal pri svojem drugem delu morda še bolj, čeprav manj vidno. Kot odbornik pri raznih zadrugah in društvih je bil vedno tudi njihov najbolj uvaževani pravni svetovalec. Pri socialnem in političnem snovanju našega življa v onih krajih je njegova pravniška zdrava pamet — ta najznačilnejša odlika njega kot pravnika — pomagala postavljati trdno podlago našemu delu in ga voditi po varnih potih. Pri upravljanju in urejevanju »Edinosti«, v zastopanju naših narodnih pravic in interesov v javnih korporacijah in nasproti oblastvom, povsod, vsekdar, tudi v najtežjih in najnevarnejših momentih, je dr. Slavik, s taktno umerjenostjo in z možato odločnostjo, ves zavzet za stvar, katero je branil, a tudi poln razumevanja za nasprotnikovo stališče, dajal polno mero svojega znanja in svoje skušenosti, svojega ostroumnega prodiranja v bistvo stvari in čudovito hitrega in sigurnega spoznavanja prave poti, ali vsaj, če ni bilo drugače mogoče, najboljšega izhoda.

Dr. Edvard Slavik ni na žalost imel ambicije, da bi ostali za njim trajni dokazi njegovih visokih pravniških sposobnosti, ki bi bili ohranili njegovo ime poznejšim rodovom. Narobe, rad je ostajal v senci anonimnosti, zadovoljujoč se s tem, da je on dajal inspiracijo, da je on začrtaval koncept, prepuščajoč drugim zadoščenje priznanega avtorstva. Prav radi tega hočem jaz za milega starejšega prijatelja in zvestega tovariša, kot eden onih, ki so imeli srečo z njim v tesnejši zvezi vkupaj delati, tukaj na tem mestu pričati, da je naš narod izgubil v dr. Slaviku pravnika, ki je bil svetovalec in branitelj ne samo posameznikom, nego tudi narodni skupnosti in ki zasluži, da se mu ime zapiše za vedno med ona, s katerimi se ponaha naše slovensko pravnštvo.

Dr. Josip Wilfan.

Redna glavna skupščina Advokatske komore v Ljubljani. Dne 24. oktobra 1931. se je vršila redna glavna skupščina Advokatske komore v Ljubljani. Zborovanje je vodil podpredsednik dr. Žirovnik Janko, ki se je po kratkih uvodnih besedah spominjal izza zadnje skupščine preminulih tovarišev, osobito velezaslužnega dolgoletnega predsednika advokatske komore dr. Majarona Danila.

Poročilo o delovanju odbora v poslovnem letu 1930/1931 je podal hkrati z računskim poročilom dr. Lovrenčič Ivan. Iz poročila je bilo razvidno, da je bilo komori v minuli poslovni dobi predloženih v reševanje 1459 zadev. Ta številka dokazuje, da je poslovanje komore v zadnjem času zelo naraslo. Poročevalec je nato ugotovil, da je štela komora 1. julija 1931 točno 250 članov, advokatskih pripravnikov pa 61.

Zunanje poslovanje komore se je osredotočilo v udeležbi na pravniškem kongresu v Bratislavi, na katerem so zastopali komoro trije delegati. Zanimiva je bila tudi ugotovitev živahnega delovanja Saveza advokatskih komor, ki je našlo izraza v številnih resolucijah, ki so bile predložene ministru pravde. Često je bila komora pozvana, da poda svoje mišljenje o raznih zakonskih osnutkih. Takim pozivom je komora tem raje ustregla, ker so ti zakonski načrti često tudi posegali v interesno sfero advokatskega stanu. Zlasti je komora dosegla remeduro kazenskega sodnega postopka, da so advokatski pripravniki dopuščeni

kot namestniki branilcev pred okrajnimi sodišči. V pogledu blagajniškega poslovanja komore je važno dejstvo, da so bile iz podpornega sklada razdeljene podpore revnim vdovam advokatov v skupnem znesku 33.100 Din. Pri določitvi komornega prispevka za leto 1932 je sklenila skupščina, upoštevajoč vladajočo gospodarsko krizo, da se zniža prispevek na Din 300.— za advokate, dočim ostane prispevek za advokatske pripravnike po Din 100.— nespremenjen.

Pri volitvah je bil za predsednika izbran dosedanji podpredsednik dr. Žirovnik Janko, za podpredsednika dr. Krivic Rudolf, za odbornika na izpraznjeno mesto dr. Müller Fero. V disciplinski svet, ki se obnovi vsako leto za šest izžrebanih članov, so bili izvoljeni: dr. Boštjančič Leopold, dr. Kalan Ernest, dr. Lovrenčič Ivan, dr. Tavčar Ivan, dr. Urbanc Anton, dr. Žužek Bogdan. V komisijo za advokatski izpit je skupščina izvolila: dr. Adlešiča Jura, dr. Hacina Josipa, dr. Krejčija Viljema, dr. Krivica Rudolfa, dr. Sajovica Josipa ml., dr. Smoleta Albina, dr. Šviglja Antona in dr. Tekavčiča Frana.

Pri slučajnostih se je skupščina bavila z raznimi stanovskimi vprašanji po predlogih članstva. Sklenilo se je tudi, da se ustanovi lastno strokovno glasilo in je bilo naloženo novemu odboru, da to izvede.

Prvi shod pravnikov slovanskih držav v Bratislavi l. 1933. Kakor sili dandanašnja potreba vse evropske države, da bi se v interesu gospodarske varnosti in zavarovanja trajnega delovnega in tvornega miru evropskega prebivalstva vzajemno zблиževale in sporazumevale ter s tem pripravljale bodočo novo uravnovešeno evropsko tvorbo, tako je zlasti dolžnost pravnikov sosednih si držav, da začno v lastnem področju polagati temelje pravnim pogojem te bodoče tvorbe. Dolžnost sodelovanja zadeva v prvi vrsti pravnike slovanskih držav brez razlike narodnosti, kajti zanje veljajo za vzajemno sodelovanje še drugi ugodni in uspešni pogoji kakor:

1. Potreba, da se spoznavajo pravniki med seboj kot svobodni državljani novih slovanskih držav, za katere so povečini že dokončali zakonodajno zedinjevalno delo.

2. Spomin na doslej mogočo delujoča skupna izročila iz njih kulturne zgodovine.

3. Idejna vez slovanske miselnosti, katero je treba koristno in ustvarjajoče prilagoditi duhu vseobčne kulture in vzajemnemu prijateljskemu sožitju današnjih evropskih državnih tvorb.

4. Bližje jezikovno sorodstvo, ki omogoča hitro izmenjavo znanstvenih nazorov brez znanja tujih jezikov.

Zavest tega skupnega znanstvenega sodelovanja se je pojavila na III. shodu češkoslovaških pravnikov v Bratislavi leta 1930., kjer se znanstvenih razprav o pravnih vprašanjih iz češkoslovaškega prava niso udeležili le tovariši slovanskih in drugih evropskih držav, marveč tudi tovariši z daljnega Japonskega ter je bil predložen predlog, da naj se ustvari bolj živahno vzajemno sodelovanje pravnikov slovanskih držav.

To misel so sprejeli soglasno na zasebnem posvetovanju nekateri slovanski udeležniki, ki so sklenili prirediti v slovanskih državah vzajemna znanstvena predavanja in sklicati pravnike slovanskih držav na prvo javno znanstveno zborovanje.

Tekom leta 1931 so temu pritrdili uradi, ustanove, korporacije, društva in posamezniki v slovanskih državah in je bil ustanovljen pripravljalni odbor, naveden spodaj.

Pripravljalni odbor je imel svoja posvetovanja v Krakovu, Varšavi, Sofiji, Beogradu, Skoplju in Pragi in je sklenil soglasno to-le:

1. Pripravljalni odbor poziva pravnike slovanskih držav na prvo javno znanstveno zborovanje v Bratislavo jeseni 1933.

2. Ustanavlja tele znanstvene odseke za: I. zasebno pravo, II. trgovsko in menično pravo, III. civilni sodni postopek, IV. kazensko pravo, materialno in postopek, občno in vojaško, V. ustavno in upravno pravo, VI. gospodarska in finančna vprašanja, VII. zgodovino slovanskega prava.

3. Nujno prosi pravniške urade, ustanove, korporacije, društva in posameznike, da bi prispevali uslužno k dostojnemu uresničenju prvega znanstvenega shoda pravnikov slovanskih držav in poslali najpozneje do 31. dec. 1931 pripravljalnemu odboru predloge o vprašanih za posamezne znanstvene odseke. Izbrana temata bodo dogotovljena pisмено najpozneje do 1. febr. 1933. Spisana dela naj po možnosti ne presegajo treh tiskovnih pol. Dela bodo honorirana.

4. V mesecih marcu in aprilu 1933 bodo priposlana znanstvena dela natisnjena in razposlana za študij priglašnim udeležnikom in gostom. Pripombe k delom se morejo podajati do 1. sept. 1933. Znanstvena dela in pripombe naj bodo podani v avtorjevem jeziku in priložen jim bodi jednat obseg njih bistvene vsebine, ki bo na koncu dela natisnjen v drugih slovanskih jezikih, v francoskem jeziku in poleg tega tudi v jeziku, v katerem se priglasil najmanj ena petina udeležnikov shoda.

5. Udeležnik shoda sme biti vsak absolvirani pravnik, državljan poljski, bolgarski, jugoslovenski in češkoslovaški. Drugi so dobrodošli gostje.

6. Prispevek za shod znaša 25 zlotov, 400 levov, 160 Din ali 100 Kč.

7. Razpravljalni jeziki so jeziki slovanski. O pripustnosti drugega jezika odloča predsednik.

8. Vabila na shod se bodo razpošiljala, ko bodo določena temata shoda in zagotovljeni referenti.

9. Vse dopise je začasno pošiljati na naslov: Dr. Círil Bařinka, odvetnik in glavni tajnik pripravljalnega odbora v Bratislavi.

V Krakovu dne 26. sept. 1931, v Varšavi dne 27. sept. 1931, v Sofiji dne 3. okt. 1931, v Skoplju dne 5. okt. 1931, v Pragi dne 26. okt. 1931.

Dr. Kazimir Kumaniecky, predsednik; dr. S. S. Bobčev, I. podpredsednik; dr. Dragoljub Arandjelović, II. podpredsednik; dr. Jan Kapras, III. podpredsednik; dr. Círil Bařinka, glavni tajnik; IV. podpredsedniško mesto nezasedeno: je pridržano državljanom S. S. S. R.

Člani odbora: Konrad Berezowski, svetnik najvišjega sodišča v Varšavi, Josef Čapek, senatni predsednik v Pragi, dr. Ljuben Danajlov, odvetnik v Sofiji, dr. Rudolf Dominik, univ. profesor v Brnu, dr. Josif Fadenhecht, univ. profesor v Sofiji, dr. Lavoslav Henigsberg, apelacijski sodnik v Zagrebu, N. N. Ikonomov, apelacijski sodnik v Sofiji, dr. Václav Joachim, min. načelnik v Pragi, Dimitr Josifčev, apelacijski sodnik in predsednik Zveze bolgarskih sodnikov v Sofiji, dr. Stanko Trapažne, univ. profesor v

Ljubljani, dr. Konstantin Mačik, podpredsednik višjega deželnega sodišča v Košicah, Vasil N. Mitakov, predsednik kodif. kom. v Sofiji, dr. Antoni Peretiatkowicz, univ. profesor v Poznaju, dr. Živojin Perić, univ. profesor v Beogradu, Stanislaw Peszyński, odvetnik v Varšavi, dr. Ivo Politeo, predsednik advokatske komore v Zagrebu, dr. Rudolf Rauscher, univ. profesor v Bratislavi, Ivan Runevski, predsednik odvetniškega sveta v Sofiji, dr. Kamil Stefko, univ. profesor v Lvovu, dr. Ivo Subbotić, min. načelnik v Beogradu, Leon Sumorok, svetnik v Vilnu, dr. Anton Urbanc, odvetnik v Ljubljani.

(Po praškem Pravniku.)

Glasovi zoper psihoanalizo. Vera v rešilno moč psihoanalize, ki so jo oznanjali Sigmund Freud in njegova šola, pojema. Kakor znano, uči Freud, da psihoanaliza leči nevroze in psihoze. Hipnoze in sugestivne metode odstranjajo samo pojave navedenih bolezni; jedra bolezni se ne dotikajo. To jedro tvorijo seksualne želje, zastrti goni. Jedro ostane zakrito s plastmi nevrotičnih motenj, a te se pojavljajo telesno (konverzije). Psihoanaliza mora prodirati do najzgodnejše detinske dobe, mora se baviti zlasti s sanjami, mora odkrivati vzroke odrinjenih gonov, mora razlagati včasih nedoumne simbole itd.; ko pa odkrije in razloži pacientu vzroke motnje, postane psiha nezavisna od tajne sile, ki vzdržuje motnje, — in pacient ozdravi. Ni, da bi govorili obširno o pomenu Freudove terapije duševnih bolezni za kazensko pravo. Ako bi obveljala kot pravilna, morala bi se — seveda — tehnika kazenske procedure postaviti na čisto nov temelj, nastopila bi potreba znanstvenega proučevanja značaja poedinih zločincev. Zdi se pa, da so praktični uspehi Freudove šole tako zelo omajani, da navzlic velikemu številu njegovih pristašev med zdravniki in lajiki, navzlic mnogobrojnim psihoanalitičnim klinikam ni več daleč temeljit preobrat v oceni Freudovih znanstvenih metod. Čas za nove metode v kazenskem postopku, oprte na Freudovo globočinsko psihoanalizo, še ni prišel in bržčas nikoli ne pride. Prepričevalni dokaz za to vidimo v razkroju njegove šole na precejšnje število drobcev, pa tudi v dejstvu, da ga resna znanost odklanja. Ugledna revija, monakovski »Süddeutsche Monatshefte« je izdala v avgustu 1931. posebno številko pod devizo »Gegen Psychoanalyse«. V tej se oglašajo zelo ugledni pisatelji vseskozi zoper Freudove metode. Redakcija sama očita ironično v uvodniku Freudu, da je pobegnil v svojo nevrozo: »Die Wahrheit für eine Neurose zu halten«. Prof. Hoche (Breisgau) je napisal razpravo o psihoanalitičnem pokretu v okviru zgodovine duha in trdi, da je celo nedokazano, da bi kdorkoli kadarkoli vsled odrinjenja starih afektov zbolel, a da Freud in njegovi privrženci nikjer ne govore o izvirihih hib v metodi. Dunajski priv. doc. Allers, zdravnik, razglablja o predpostavkah psihoanalize v pogledu svetovnega naziranja in označuje psihoanalizo za spaček (Ausgeburd) materialističnega naturalizma. Prof. Friedländer (Freiburg) se izraža porazno o psihoanalitični terapiji; nad trideset let se je bavil z njo, pa je prišel do spoznanja, da se Freud nima svojim prijateljem za nič, tisku za vse zahvaliti. Berlinski zdravnik Placzek navaja nevarnosti Freudove terapije, zlasti pri razlaganjih sanj, ki utegnejo pri lastnih »vernikihi« dovesti do hudih nesreč. Maylan (Monakovo) pač hvali genialno zamisel Freudovih tez, ali on sodi, da se njegova šola nahaja na razpotju, kajti Freud je delal iz sovrastva, ki ga je izpodbadalo kakor želo v mesu, »alle geistigen Werte

zu unterwühlen, an deren ihm unerreichbarer Höhe er als Sehnsüchtiger geblendet litt.« (Avtor menda namigava na dejstvo, da medicinska fakulteta na Dunaju ni nikdar ponudila Freudu, ki je na Dunaju živel in deloval, vseučiliške stolice). Helena Klepetar (Dunaj), ki je bila sama bolnišnična sestra, popisuje način, kako so jo psihoanalitično lečili, in navaja o seksualnih stvareh smešno drastične stvari, ki jih tu niti ne bi mogli ponavljati. Prof. Aschaffenburg (Köln) govori s stališča kriminalne politike. On se sklicuje na to, da so razni svetovni kongresi, veljajoči vprašanju izvrševanja kazni, že pristali na misel, da bi bilo najbolje izrehati kazni na prostosti brez določene dobe. To idejo pisec pozdravlja, ampak samo pogojno, če se po človeški moči sploh dá zanesljivo spoznati bit vsakega poedinega zločinca. Pomoč za rešitev te naloge bi bila dobro došla, pa naj pride od koderkoli. Toda ona nas ne sme voditi v zablode, kakor Freudove metode in zato odklanja njegovo psihoanalizo. — Tehni glasovi navedenih pisateljev, ki uživajo po večini evropski sloves, bodo našli gotovo pravičnega razumevanja tudi pri pravniki, ki se bavijo s kriminalno politiko.

Dr. Metod Dolenc.

Zasebne tožbe v kazenskih stvareh v Nemčiji — uradno odpravljive.

Zasilni zakon za Nemčijo, ki je bil izdan dne 6. oktobra 1931., ima v 6. delu zanimivo določbo, da sme sodišče samo zasebno tožbo radi žaljenja časti od vložitve tožbe pa do razglasitve sodbe v 2. instanci na ta način odpraviti, da postopek ustavi, češ da je krivda storilca majhna, a posledica dejanja da so neznatne narave, da torej stvar ni vredna nadaljnega sodnega pregona. Zoper takšen sklep imajo stranke pravico takojšnje pritožbe. Stroške postopka sme sodišče na obe stranki primerno razdeliti. Referent senat. preds. Baumbach (Berlin) je v »Deutsch. Jur. Zeitung«, (1931, str. 1285) to novoto toplo pozdravil, pa vendar izrazil neke pomisleke glede drugih zasebnih pregonljivih deliktov izven žalitev časti. Seveda ni nobene potrebe, da bi se stranke za malenkostne, praktično brezpomembne žalitve tožarile in državi povzročale brezplodno delo in s tem tudi kopo bremen. Ugovarjati pa se dá, da bi morala država tako določbo seveda najprej sama za uradno pregonljive zločine ustanoviti, ki so včasih baš tako neznatnega pomena, kakor žalitve na časti. Tega pa ne stori, ker vztraja — zase — pri načelu legalitete. Vsekakor pa daje Nemčija z omenjeno določbo sodnikom znova velike pravice in jim na ta način izkazuje veliko zaupanje. Ali se bo ta novota v sodnem kazenskem postopku obnesla, bo pač odvisno od vprašanja, po katerih objektivnih vidikih bo sodišče upoštevalo ali neupoštevalo subjektivno barvane nagibe k tožbam radi žalitve časti. Zdi se nam, da bo treba v tem pogledu najtemeljitejših poizvedb o značaju in položaju obeh strank in da bodo le-te, če naj bo ustavitev res upravičena, zahtevale še več dela, kakor pa izvedba kazenske pravde same.

Dr. Metod Dolenc.

Popravki. Čitatelji naj izvolijo popraviti naslednji dve napaki v zadnji (9, 10) številki »Slovenskega Pravnika«. Pisec članka na strani 282. »Postopek ob izvajanju § 462 o. d. z. ...« je dr. Josip Tomšič, ne Ivan. — Na str. 296., vrsta 11. mora stati namesto »predsednik« pravilno »podpredsednik«.

Časopis čtenářů

Právě nyní připravujeme se k vydání
časopisu, který bude obsahovat
všechny články, které jsme
dříve publikovali v různých
časopisech a které jsou
stále v platnosti.

Zaostala članarina.

Društveni blagajnik je razposlal zamudnim članom položnice z označbo še dolžnih zastankov. S članarino je v zastanku 331 članov za eno leto, 45 članov za dve leti in 8 članov za tri leta. Ker gre leto h koncu, pričakujemo, da bodo vsi zamudni člani čimprej poravnali svoj društveni dolg. Opozarjamo, da bomo vse triletno zamudnike, ki do konca leta ne bodo poravnali svojih zastankov, morali črtati iz društva.

Naročnina za „Slovenski Pravniki“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnikar, Spomenica za III. glavnu skupštino Kongresa pravnikar in letniki „Slov. Pravnika“ od I. 1909. naprej. Cena s poštnino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za Spomenico o sarajevskem Kongresu 30 Din, za „Slovenski Pravniki“ letniki od 1923 do 1930 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.

